

MONIKULTTUURISUUS PERUSKOULUN ALA-ASTEEN MUSIIKIN
OPPIKIRJOISSA

Kati Lahtinen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevät 2000
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lahtinen, K. Monikulttuurisuus peruskoulun ala-asteen musiikin oppikirjoissa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 2000. 74 s.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää musiikin oppikirjoissa esiintyviä kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä monikulttuurisia sisältöjä. Kansainvälisyyskasvatuksessa musiikkia käytetään opetuksessa nimenomaan musiikin monikulttuurisen luonteen takia. Musiikki on osa jokapäiväistä elämää kaikkialla ja kuvaa juuri sen alueen kulttuuria, josta kyseinen musiikki on lähtöisin. Tässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään, mitä kulttuureja musiikin oppikirjoissa musiikin avulla esitellään ja miten tieto eri kulttuureista välittyy. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös oppikirjojen välittämää kuvaa suomalaisesta kulttuurista. Kulttuurilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan tietyn yhteisön kokonaisvaltaista elämäntapaa. Tutkimusaineistona on Otavan kustantamat Musikantti 3 - 4 sekä Musikantti 5 - 6.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kvalitatiivista sisällön erittelyä ja luokittelua. Aineistoa on tutkittu etsimällä siitä eri kulttuureita kuvaavia lauluja. Tämän perusteella on lähinnä maatieteellistä jaottelua pohjana käyttäen tutkimusaineistosta jäsennelty luokittelurunko kulttuuripiireittäin. Tämän jälkeen toisessa analyysivaiheessa alustavaa luokittelua on testattu analysoimalla laulut uudelleen ja näin saatiin tutkimuksessa esiteltyt kulttuuripiirit. Näitä kulttuuripiirejä (7 kpl) esitellään lauluesimerkkien avulla.

Avainsanat: kansainvälisyyskasvatus, monikulttuurisuus, opetussuunnitelma, oppimateriaali

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	KULTTUURIN MÄÄRITELMÄSTÄ	4
3	KANSAINVÄLISYYSKASVATUS	7
	3.1 Kansainvälisyyskasvatus & opetussuunnitelma	7
	3.2 Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita	9
	3.3 Kansainvälisyyskasvatuksen alueet	11
	3.4 Kansainvälisyyskasvatus musiikin opetuksessa	13
	3.5 Kansainvälisyyskasvatuksesta monikulttuurisuuteen	14
4	MONIKULTTUURISUUS MUSIIKISSA	15
	4.1 Musiikin kulttuurisidonnainen luonne	15
	4.2 Musiikin monikulttuurinen luonne	19
	4.3 Musiikinopetuksen tavoitteet	20
	4.4 Monikulttuurisuus musiikinopetuksessa	20
5	OPPIKIRJAT	25
	5.1 Oppimateriaali peruskouluissa	25
	5.2 Musiikin oppikirjat	26
6	TUTKIMUKSEN TARKOITUS	28
7	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	29
	7.1 Kvalitatiivinen analyysi	29
	7.2 Tutkimusaineisto ja sen analysointi	30
	7.3 Tutkimuksen luotettavuus	33
8	KULTTUURIPPIIRIT	35
	8.1 Suomalainen kulttuuri	36
	8.2 Eurooppalainen kulttuuri	38
	8.3 Välimeren ympäristön kulttuuri	43
	8.4 Pohjoisamerikkalainen kulttuuri	47
	8.5 Aasialainen kulttuuri	49

8.6	Tyynenmeren ympäristön & Etelä-Amerikan kulttuuri	53
8.7	Etnisten ryhmien kulttuuri	56
9	TULOSTEN TARKASTELUA	60
10	POHDINTA	64

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Maaailman yhteiskunnallisten olojen jatkuva muuttuminen asettaa haasteita paitsi jokaiselle yksilölle, ryhmälle ja yhteisölle myös peruskouluopetukselle. Peruskoulujen opetussuunnitelmat vastaavat näihin haasteisiin asettamalla kansainvälisyyskasvatukselle omia tavoitteitaan. Kansainvälisyyskasvatus ja monikulttuurinen opetus ovatkin koko ajan nousseet entistä tärkeimmiksi peruskouluopetuksen sisältöalueina. Yhtenä tavoitteena ja pyrki- myksenä on kasvattaa ennakkoluulottomia ja kansainvälisiä yksilöitä, jotka pystyvät oman kulttuurinsa hyväksymisen pohjalta kohtaamaan myös muita kulttuureja. Monikulttuurisen luonteensa takia musiikkia on pidetty erinomaisena keinona edistää tätä kulttuurien välistä kanssakäymistä.

Kansainvälistymisen haasteisiin joutuvat vastaamaan myös peruskouluopetuksessa käytettävät oppikirjat. Useisiin oppikirjoihin onkin nykyisin sisällytetty kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteisiin pohjautuvaa ainesta. Tämä pätee myös musiikin oppikirjoihin, joiden tavoitteena on luoda puitteet mahdollisimman monipuoliselle ja useita erilaisia musiikkikulttuurien osa-alueita käsittelevälle musiikin opetukselle.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä sisältöjä tulee esiin ala-asteen musiikin oppikirjoissa. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, mitä eri kulttuureja kirjoissa esitellään ja miten tieto näistä kulttuureista välittyy. Muiden kulttuurien ymmärtäminen ja arvostaminen on mahdollista vain jos oma kulttuuri ja sen perinteet on tiedostettu. Tästä syystä tutkimukseen on katsottu tarpeelliseksi liittää myös tarkastelu oppikirjojen välittämästä suomalaisen kulttuurin kuvasta.

2 KULTTUURIN MÄÄRITELMÄSTÄ

Kulttuurille löytyy useita määritelmiä ja keskustelu käsitteen määrittelemisestä on yhä käynnissä. Elliott (1995, 185) määrittelee kulttuurin tietyn yhteisön jatkuvaksi elämäntavaksi, joka sisältää yhteisön kielen, tavat ja valinnan elää sosiaalisessa ryhmässään. Samantapaiseen määritelmään on päätyntä myös Kaikkonen (1993, 21 - 22). Hänen mielestään kulttuuri on toimintajärjestelmä, johon kulttuuripiirin jäsenet liittyvät yhteisen tietonsa ja kokemustaustansa perusteella. Lehtonen (1993, 9) sisällyttää kulttuurin määritelmänsä myös ne näkymättömät arvot ja normit, jotka ohjaavat kulttuurin jäsenten käyttäytymistä ympäristössään. Kulttuurin määritelmien perusolemus on säilynyt samantyyppisenä pitkään, sillä jo 1871 Tylor kuvasi kulttuuria samaan tapaan. Hänen mielestään kulttuuri on kompleksikokonaisuus, johon liittyy mm. uskomukset, taide, moraalit, lait, ja kaikki muut taidot ja tavat, joita ihminen tarvitsee pystyäkseen elämään yhteisön jäsenenä. (ks. Anderson 1976, 36.)

Vaikka kulttuurille löytyy monia erilaisia määritelmiä, yhteisenä piirteenä kaikissa näkyy kulttuurin yhteisöllisyys. Esimerkiksi Moodley (1992) käsittelee kulttuuria jonkin yhteisön pysyvinä ja muuttumattomina ominaisuuksina. Seppo Knuutilan (1994, 9) mukaan kulttuurin määritelmät muuttuvat jatkuvasti historian ja nyky maailman vuorovaikutuksessa. Kulttuurin määrittely riippuu tavasta, jolla kukin jäsentää omaa maailmaansa. Myös jonkin yhteisön tai yhteiskuntaluokan piirissä omaksuttua elämäntapaa voidaan kutsua kulttuuriksi. (Ala-Suutari 1994b, 33.)

Viime vuosien aikana kulttuuri on muuttunut entistä vaikeammaksi määritellä. Nykyaailma ja sen tila pakottavat kulttuureita lomittumaan ja yhdistymään toisiinsa. Tämän seurauksena jonkin ajan kuluttua on kenties vielä vai-

keampaa määritellä eri kulttuurien eroja tai rajoja. (Kupiainen 1994, 31.)

Kulttuuriantropologit esittävät kulttuurin tarkoittavan ihmisyyhteisön jäsenille ominaista opittua käyttäytymistä ja yhteisöllisiä perinteitä kuten tapoja ja sosiaalisia suhteita. Kulttuuriantropologiaan liittyy olennaisesti kulttuureita vertaileva näkökulma. Se pyrkii yleiseen, erilaisia kulttuureita koskevaan tietoon ja vertailee yhteisöissä tapahtuvia ilmiöitä. Tämä pyrkimys ei rajoitu vain nykypäivään vaan myös vanhoihin kulttuureihin. Kulttuuriantropologit pyrkivät tarkastelemaan kulttuuria kokonaisuuksina aina vanhoista primitiivisistä kulttuureista nykyajan yhteiskuntiin saakka. Kulttuuriantropologien mukaan ihminen kasvaa kulttuuriinsa ja on persoonallisuutenakin kehittynyt kokemuksistaan yhteisön jäsenenä. Näin korostuu yhteiskunnan ja kulttuurin välinen riippuvuussuhde. (Sarmela 1984, 12 - 18.)

Jo ennen Sarmelaa toinen kulttuuriantropologi, Robert Anderson (1976, 29 - 51) päätyi samantyyppiseen kulttuurin määritelmään; kulttuuri on jotain, mikä on opittua. Hänen mielestään kulttuuri on eräänlainen järjestelmä, joka muuttuu eri suhteiden muuttuessa. Kulttuurilla ymmärretään siis ihmisyyhteisön ajassa yhdistynyttä opittua tietoa, ajattelun ja toiminnan tapoja ja malleja.

Etnomusikologisessa kulttuurikäsitteessä kulttuuri ja musiikki liittyvät läheisesti toisiinsa. Musiikki koetaan perusosana kulttuuria (Nettl 1995, 40). Etnomusikologiasa tutkijat pyrkivät etsimään ja tutkimaan musiikkia kulttuurissa ja käsittelemään musiikkia ja kulttuuria yhtenä kokonaisuutena. Etnomusikologiassa kulttuurin määritelmä kuvailee tietylle yhteisölle ominaista musiikkia, musiikkiin liittyvää käyttäytymistä ja ajatusmalleja. Musiikin tutkiminen kulttuurissa johtaa siis musiikin tutkimiseen kulttuurin kautta. Etnomusikologit pyrkivät tutkimaan kulttuurin ja musiikin vuorovaikutusta syvemmällä tasolla. (Moisala 1991b, 6 - 11.)

Etnomusikologi Merriamin (1964) mielestä kulttuuri on ihmisen opittua käyttäytymistä ja käytösmalleja. Hänen mukaansa kunkin kulttuurin musiikki on syntynyt kyseisessä kulttuurissa elävien ihmisten omiin tarpeisiin huomioonottaen myös saatavilla olevat mahdollisuudet. Merriam on myös määritellyt etnomusikologian perusteita. (Merriam 1964, 3 - 16.) Kulttuurin ja musiikin suhdetta käsitellään enemmän luvussa 4.1.

Pekkilä (1996, 227 - 241) myöntää, että Merriamin kirjassaan esittelemät etnomusikologian perusteet ja kulttuurin määritelmä ovat edelleen päteviä etnomusikologian piireissä. Pekkilän mukaan etnomusikologia on kuitenkin nykyisin muospaineiden edessä. Uudet trendit, kiinnostuksen kohteiden ja tutkimusparadigmojen muuttuminen sekä kulttuurien ja kulttuurin käsitteen muutostila edellyttävät tulevaisuudessa Pekkilän mielestä muutosta myös etnomusikologian perusteissa.

Tässä tutkimuksessa kulttuurilla tarkoitetaan nimenomaan jonkin tietyn yhteisön kokonaisvaltaista elämäntapaa. Tämä määritelmä on varsin laaja; se pitää sisällään kulttuurin materiaaliset, älylliset ja henkiset tasot. Tässä tutkimuksessa puhutaan esimerkiksi länsimaisesta, pohjoisamerikkalaisesta tai suomalaisesta kulttuurista. Näin laajana kuvattuja kulttuureja ei kenties ole, mutta nämä nimitykset kuvastavat tiettyjen alueiden yhteiskuntaa ja kulttuuria enemmän kuin muiden vastaavien alueiden kulttuureita ja yhteiskuntia (Alho, Raunio & Virtanen 1989, 31).

Kulttuurin käsitteen rinnalle on nykyaikana nostettu sen kanssa osittain merkitykseltään päällekkäinen käsite, etnisyyden. Viljasen (1994, 49) mukaan etnisillä ryhmillä yleensä tarkoitetaan enemmistöryhmästä poikkeavaa vähemmistöryhmää. Etnisyyden kriteerinä käytetään tällöin syntyperää ja vähemmistöryhmän yhteistä historiaa. Tässä tutkimuksessa etnisiksi ryhmiksi ymmärretään tietyssä kulttuurissa elävät vähemmistöryhmät.

3 KANSAINVÄLISYYSKASVATUS

Oppilaiden kasvattaminen maailmankansalaisiksi on peruskoulun opetuksen oppaan (1988, 7) mukaan yksi kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteista. Oman ja vieraiden kulttuurien tutkiminen ja hahmottaminen on keskeinen osa-alue, jonka kautta pyritään luomaan perusta oppilaan myönteiselle minäkuvalle. Kansainvälisyyskasvatuksen avulla pyritään kansainvälisen ymmärtämyksen ja rauhan edistämisen kunnioittamiseen. Periaatteessa kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet pohjautuvat täysin YK:n ihmisoikeusasiakirjoihin.

Jo 1970-luvulla Unesco esitteli kansainvälisen kasvatuksen ohjelman. Sen ensimmäisenä ja tärkeimpänä kohtana on "kasvatus kansainväliseen yhteisymmärrykseen ja suvaitsevaisuuteen" (Kajava 1970, 33). Ohjelman toteuttamisyhtymyksissä keskitytään erityisesti eri tahojen yhteistyöhön, julkaisu- ja tutkimustoimintaan ja oppikirjojen uudistamiseen. Unesco hyväksyi vuonna 1974 suosituksen kansainvälisyyskasvatuksesta koulujen opetussuunnitelmissa. Suomi on ollut aktiivisesti mukana päätöslauselman toteutumisen raportoinnissa. Yhteisiä standardeja kansainvälisyyskasvatuksen sisällöstä ei ole asetettu, vaan jokainen maa tulkitsee suositusta oman ideologiansa mukaisesti. (Malinen, P. 1992, 21.)

3.1 Kansainvälisyyskasvatus opetussuunnitelmassa

Kansainvälisyyskasvatus mainitaan yhtenä oppiaineisiin sisällytettävänä aihekokonaisuutena Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1994, 32). Oppiainerajoja ylittävillä aihekokonaisuuksilla on pyritty sisällyttämään opetukseen ajankohtaisia ja muuten tärkeitä teemoja. Peruskoulun opetussuunnitelmassa painotetaan sitä, että koulun omien painotusten avulla aihekokonaisuuksia voi liittää lasten ja nuorten omaan kokemusmaailmaan ja ylei-

sesti ajankohtaisiin teemoihin. Kasvatus- ja opetustoiminta, jonka tavoitteena on kulttuurin tuntemus ja kansainvälisen yhteisymmärryksen lisääminen, on kansainvälisyyskasvatusta. Opetussuunnitelmassa tuodaan esille myös ihmisarvon ja ihmisoikeuksien käsitteet, maailman rauha ja kestävä kehitys. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 32 - 33.)

Jääskeläinen (1990, 45) esittää kolme tavoitetta, jotka hänen mielestään tulisi huomioida koulun kansainvälisyyskasvatusta kehitettäessä. Ne ovat terveen luontosuhteen luominen, kulttuurien moninaisuuden säilyminen ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Terveen luontosuhteen luominen tai sen tarkistus on perusedellytys kestäväälle kehitykselle. Liian usein varsinkin länsimainen luontosuhde on vääristynyt ympäristön taloudellisten paineiden alla. Ihmisten tulisi Jääskeläisen mukaan vapaaehtoisesti vähentää kulutustaan ja sitä kautta jollakin tavoin alentaa elintasoaan maapallon luonnonvarojen säilyttämiseksi ja suojelemiseksi. (Jääskeläinen 1990, 45 - 51.)

Kulttuurien moninaisuuden säilyttämiseen pyrittäessä on usein uhkana liiallinen samankaltaistuminen. Länsimainen elämänmuoto on levittäytymässä ympäri maailmaa levittäen arvojaan ei-länsimaisiin kulttuureihin. Pelkona on yhden suuren ja yhdenmukaistetun maailmankulttuurin luominen. Koulujen tulisikin miettiä, minkälaiseen kulttuuri-identiteettiin he haluavat oppilaitaan ohjata. (Jääskeläinen 1990, 45 - 51.)

Ihmisoikeuksien toteuttamisaste vaihtelee suuresti eri maissa. Ihmisoikeudet ovat pinnalla juuri nyt kansallisten vähemmistöjen, pakolaisten ja muiden ulkomaalaisten liikkua enemmän kuin ennen. Kouluopetuksen tavoitteena pitäisikin olla juuri ihmisoikeuksien toteutumisen arviointi, suvaitsevaisuus ja oikeudenmukaisuuden ymmärtämiseen kasvattaminen. (Jääskeläinen 1990, 45 - 51.)

3.2 Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita

Kansainvälisyyskasvatuksen pyrkimyksenä on ohjata oppilaita hyväksymään erilaisia ihmisiä ja kulttuureita. Lisäksi tavoitteena on oppia ymmärtämään ihmisten ja kansojen tasa-arvoisuus sekä herättää kiinnostus kansainvälisiä asioita kohtaan. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 33.)

Lahdes (1987) esittää kolme tavoitetta peruskoulun alasteelle: kasvatuspäämäärät (goals), välitavoitteet (aims) ja opetustavoitteet (objectives). Hänen mielestään kasvatuspäämääriin sisältyy pyrkimys kehittää oppilaan koko persoonallisuutta sekä antaa mahdollisuuksia jatko-opintoihin. Lahdeksen (1997) mukaan didaktiikan perusteet muuttuvat vuosikymmenittäin. Vaikka opetuksen tietyt perusteet säilyvätkin, muutokset yhteiskunnassa ja koko ajan lisääntyvä tieto johtavat muutokseen. Lahdeksen näkemykset kasvatuksen perusteista ovat kuitenkin edelleen samankaltaisia. Peruskoulun tavoitteena on pyrkiä kasvatuspäämääriin ja niistä johdettuihin tavoitteisiin. Lisäksi Lahdes mainitsee kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutuksen tärkeyden ja korostaa koulukasvatuksen olevan sosiaalista toimintaa. Tässä mielestäni tulevat esiin nyky-yhteiskunnan muuttuneet arvot viime vuosikymmeneen verrattuna. Peruskoulua ja opettajia arvostetaan nykyään enemmänkin kasvattajina ja ohjaajina kuin tieteellisten tietojen opettajina. Mielipiteitään Lahdes (1987, 1997) vertaa peruskoululain toisessa pykälässä hahmoteltuun ihmisihanteeseen. Peruskoululain lisäksi yhteiskunnallista kasvatukseen liittyvää arvokeskustelua voidaan verrata myös ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen. Näiden julkaisujen pohjalta keskeisiksi koululaitoksen kehittämishaasteiksi ovat nousseet arvo- ja moraalisuhteet, kestävä kehitys ja kansallisen kulttuuriperinteen ja kansainvälisyyden yhteenliittäminen.

Myös Liikanen (1990) on havainnut peruskoululain kasvatustavoitteiden tukevan kansainvälisyyskasvatuksen ta-

voitteiden saavuttamista. Toisen pykälän hahmotellussa ihmisihanteessa mainitaan mm. tasapainoisuus, hyväkuntoisuus, vastuuntuntoisuus, luovuus, yhteistyökykyisyys ja rauhantahtoisuus. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden pohjalta tasapainoisuuteen pyrkiminen edellyttää terveen itsetunnon ja ihmisarvon saavuttamista. Kun minäkuva on myönteinen, on helpompi myös hyväksyä erilaisuutta ja välittää muista. (Liikanen 1990.)

Hyväkuntoisen ihmisihanteen saavuttamiseksi kansainvälisyyskasvatuksessa pyritään hyväksymään oma ja muiden fyysinen olemus. Tähän toisten ihmisten fyysisten olemusten hyväksymiseen liittyy myös toisten ihmisten yleinen hyväksyminen. Itsensä ja toisten hyväksyminen on Liikasen mielestä tavoitteena myös vastuuntuntoiseen ihmisihanteeseen pyrittäessä. Tällöin kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu vastuun ottaminen itsestä ja muista sekä vastuullisuus omasta elinympäristöstä, tiedonhankinnasta, tiedon käytöstä ja levityksestä. Nyky-yhteiskunnassa on erityisen tärkeää korostaa vastuullisuutta kulluttujana ja täten myös vastuuta ympäristöstä. Luovaan ihmisihanteeseen pyritään kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteilla seuraavasti. Ihmisen tulisi pyrkiä saavuttamaan kyky ennakoida ja rakentaa tulevaa. Ennakkoluulottomuus ja näkemys maailmasta rauhankulttuurina edesauttavat tavoitteisiin pääsemisessä. Liikasen mielestä tärkeää on myös kyky uneksia, toivoa ja asettaa tavoitteita. (Liikanen 1990.)

Toisten huomioon ottaminen ja arvostaminen oman kulttuurin/ryhmän edustajina luo kansainvälisyyskasvatuksessa pohjan yhteistyökykyiselle ihmiselle. Tämän lisäksi tavoitteena on pyrkiä saavuttamaan eri kulttuurien kieli-taito ja ymmärtämään muita kulttuureja. Rauhantahtoinen ihmisihanne lienee nykyisin yksi tärkeimmistä. Yhteistyökykyisyys ja erilaisuuden tiedostaminen ja hyväksyminen ovat perusedellytyksiä rauhantahtoisuudelle. Kansainvälisyyskasvatuksessa on pyrkimyksenä saavuttaa neuvottelukykyisyys ja rauhanomaisten ratkaisujen esittäminen kon-

fliktitilanteissa ihmisoikeusetiikkaa ymmärtäen ja toteuttaen. Tärkeää Liikasen mielestä on myös uskaltaa vastustaa väkivaltaa. (Liikanen 1990.)

Taideaineet muodostavat tärkeän pohjan koulun kansainvälisyyskasvatukselle. Taideaineiden puitteissa pystytään keskittymään oppilaan itseilmaisuun ja kommunikointiin. Kansainvälisyyskasvatuksen yhtenä tavoitteena mainitaan juuri näiden taitojen oppiminen. Nykyaikana oppilailta on parantuneiden liikenneyhteyksien vuoksi paremmat mahdollisuudet päästä näkemään ja kokemaan kaukaisten maiden elämää kuin ennen. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 77.) Myös vanhempien työyhteydet voivat viedä lapsen vieraaseen kulttuuriin. Tietoliikenteen kehittyminen auttaa sähköpostin ja internetin avulla pitämään helpommin yhteyttä ulkomaille luotuihin suhteisiin. Kansainväliset ystävyys-suhteet mahdollisesti myös lisäävät kansainvälistä ymmärtämystä eri kulttuureita ja niissä eläviä ihmisiä kohtaan.

3.3 Kansainvälisyyskasvatuksen alueet

Kansainvälisyyskasvatus on kokonaisuus, joka muodostuu kulttuurikasvatuksesta, ihmisoikeuskasvatuksesta, aseidenriisuntakasvatuksesta, kehityskasvatuksesta, ympäristökasvatuksesta ja tasa-arvokasvatuksesta. Nämä kaikki osa-alueet ovat päällekkäisiä toistensa kanssa ja toivotavasti liittyvät mahdollisimman monen oppiaineen sisältöön ja opetukseen. Kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueisiin kuuluu myös erilaisten kansainvälisten järjestöjen tuntemus. Kansainvälisyyskasvatuksen perustana peruskouluissa tulisi olla myönteisen kokonaispersoonallisuuden kasvattaminen. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 48.)

Kulttuurikasvatuksen perustana on oman kulttuurin ymmärtäminen ja tuntemus. Sen jälkeen voidaan alkaa tutustua kulttuurin yleisiin piirteisiin, toisiin kulttuureihin ja

erilaisiin elämäntapoihin. Tarkoituksena olisi myös tutkia ihmisten vuorovaikutussuhteita ja ihmisten saavutuksia eri kulttuurien näkökulmista. Ihmisoikeuskasvatuksen perusteena on osoittaa kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden ja ihmisoikeuksien julistuksen sisällön yhteneväisyys. Perehtyminen ihmisarvon kunnioittamiseen ja ihmisoikeuksien toteutumiseen eri kulttuureissa auttaa ymmärtämään ja miettimään senhetkistä maailmantilannetta ja maailmanrauhan mahdollisuuksia. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 48 - 51.)

Aseidenriisuntakasvatus pyrkii myös samankaltaiseen rauhanomaisten ratkaisujen painottamiseen ja asennemuutoksen edistämiseen. Kehityskasvatuksessa pyritään ohjaamaan oppilaita omakohtaisiin kokemuksiin. Kansainvälisiin järjestöihin tutustuminen ja esim. kehitysmaiden ja teollisuusmaiden suhteisiin perehtyminen voi johtaa eriarvoisuuden pohtimiseen ja sitä kautta oman elämäntyylin muuttamiseen kestävän kehityksen ihanteiden mukaisesti. Ympäristökasvatus ajaa samaa omien asenteiden muuttamisen tavoitetta. Ihmisen suhde luontoon on muuttunut historian eri vaiheissa. Tällä hetkellä keskustelun aiheena on maailman luonnonvarojen ehtyminen ja niiden eri merkitykset maailman kansoille. Tärkeää olisikin kiinnittää huomio ympäristöongelmiin ja ympäristösuojeluun juuri ympäristökasvatuksen kautta. Tasa-arvokasvatus on nyky-yhteiskunnassa myös erityisen tärkeä. Tasa-arvo sukupuolten, ikäluokkien, yhteiskuntaluokkien, eri kansojen ja uskontojen välillä on kaikkia koskettava tilanne, joka muuttuu jatkuvasti nykyisen maailmantilanteen takia. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 48 - 51.)

Jokainen koulu ja opettaja voi omaa harkintaansa käyttäen sisällyttää kansainvälisyyskasvatusta omaan opetukseensa parhaaksi katsomallaan toteutustavalla. Sisältöalueita voivat olla esim. kansainväliset kommunikointitaidot, kulttuurien tuntemus ja suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan. Toteutustapoihin voidaan sisällyttää myös ihmisoikeudet ja maailmankansalaisena kansainvälisen kehityksen

seuraaminen ja arviointi. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 33.) Toteuttamismahdollisuuksia kansainvälisyyskasvatukselle on lukemattomia; teemaviikot tai -kuukaudet, yhteistyöt eri järjestöjen kanssa ja projektit koululla luovat pohjan mielenkiintoiselle ja aidolle kansainväliselle työlle.

Perehtyminen muiden maiden kansanperinteeseen ja kulttuuriin on erinomainen tapa pyrkiä avartamaan lasten maailmankuvaa sekä lisäämään ymmärtämystä muita maita, kansoja ja rotuja kohtaan. Tältä kannalta katsottuna kansainvälisyyskasvatus esimerkiksi musiikissa voitaisiinkin käsitellä ennen kaikkea rauhankasvatuksena. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 47.)

3.4 Kansainvälisyyskasvatus musiikin opetuksessa

Kansainvälisyyttä painottava musiikinopetus voi parhaimmillaan tarjota mahdollisuudet myönteisen minäkuvan luomiseen, vieraiden kansojen ja kulttuurien hyväksymiseen ja kunnioittamiseen. Yleisiin kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteisiin kuuluva tietoon kriittisesti suhtautuva, itsenäisesti ajatteleva ja yhteistyökykyinen oppilas on myös kansainvälisyyttä painottavan musiikinopetuksen tavoite. (Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus 1988, 77.)

Liian usein kansainvälisyyskasvatus musiikinopetuksessa ymmärretään suomalaisen musiikin kuuluisaksi tekemiseksi myös ulkomailta (Moisala & Antikainen 1995, 11). Tämä tietysti on yksi osa-alue, mutta ennen kaikkea kansainvälisessä musiikinopetuksessa tulisi pyrkiä siihen, että oppilas jollakin tasolla pystyisi ymmärtämään musiikkikulttuurien erilaisuutta. Musiikin avulla lapsille voidaan antaa lähtökohtia tarkastella muiden maiden musiikkia ja kansoja. Tärkeintä kansainvälisessä musiikinopetuksessa olisi mielestäni kiinnostuksen herätteleminen muita kulttuureja kohtaan sekä tätä kautta suvaitsevuu-

teen kasvamisen auttaminen. (Monikulttuurista musiikinopetusta käsitellään tarkemmin luvussa 4.4)

3.5 Kansainvälisyyskasvatuksesta monikulttuurisuuteen

Suomalaisessa koulumaailmassa on sujuvasti viime aikoina kuljettu kohti kulttuurien välistä kasvatusta. Aluksi koulumaailman oppikokonaisuuden käsitteenä oli pelkästään rauhankasvatus, jonka pohjalta 1980-luvulla syntyi kansainvälisyyskasvatus. Kuten edellä on käsitelty, kansainvälisyyskasvatus perustuu lähinnä arvo- ja kulttuurikasvatukseen. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena on ollut pyrkiä valmistamaan suomalaisia kohtaamaan kansainvälistyminen ja monikulttuurinen yhteiskunta. Nyt ollaan siinä pisteessä, että termistöä tarkastellaan uudelleen ja kansainvälisyyskasvatuksen käsitteestä ollaan siirtymässä monikulttuurisen opetuksen (multicultural education) ja kulttuurien välisen kasvatuksen (intercultural education) käsitteisiin. Itse sisällöt eivät kuitenkaan ole muuttuneet. Tavoitteena on edelleen mm. suvaitsevaisuuteen kasvattaminen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen pyrkiminen. (Lerkkanen 1999.)

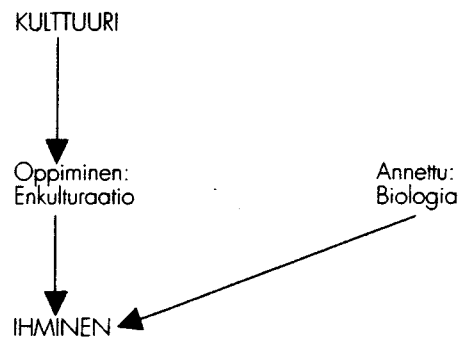
Monikulttuurinen opetus on konkreettien tavoitteiden kanssa lähempänä suomalaista koulumaailmaa kuin kulttuurien välinen kasvatus. Monikulttuurisen opetuksen tavoitteet ovat sidoksissa koulujen päämääriin ja käytänteisiin. Tähän liittyy myös eri kulttuuristen ryhmien erilaiset koulutukselliset tarpeet, joihin liittyy eri kulttuureihin kuuluvia kulttuurisia traditioita (esim. uskonnonopetus, liikunta). Kulttuurien välisen kasvatuksen tavoitteet ovat pidemmällä. Se pyrkii enemmänkin ohjaamaan yleistä toimintaa, joka liittyy erilaisista kulttuuriryhmistä, enemmistöistä ja vähemmistöistä tulleiden ihmisten vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Kulttuurien välinen kasvatus pyrkii käytännön tilanteiden kautta luomaan ja edistämään ihmisten keskinäistä kunnioitusta, suvaitsevaisuutta ja yhteistyötä. (Lerkkanen 1999.)

4 MONIKULTTUURISUUS MUSIIKISSA

4.1 Musiikin kulttuurisidonnainen luonne

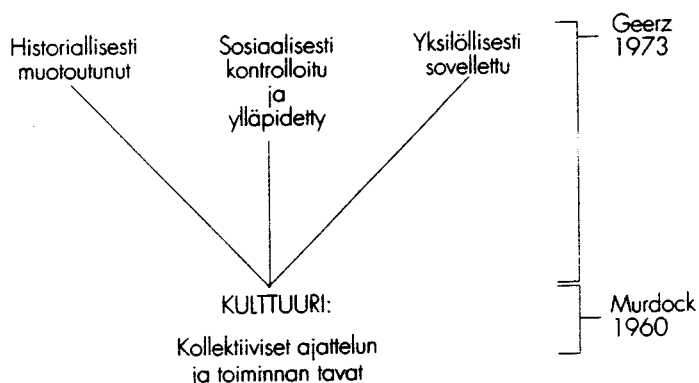
Merriamin (1964) yli kolmekymmentä vuotta sitten kehittelemä tutkimusmalli musiikin tuottamisesta ja sen tutkimisesta kulttuurissa on edelleen pohjana nykyiselle etnomusiikologialle. Tähän Merriamin malliin sisältyy kolme tutkimustasoa; käsitykset musiikista, musiikkiin liittyvä käyttäytyminen ja itse soiva musiikki. Ihmisen käsitykset ohjaavat musiikillista käyttäytymistä, joka taas vaikuttaa musiikin syntyyn. Merriamin tutkimusmallin perusajatuksena on se, ettei musiikki ilmene ihmisestä irrallisena vaan se on ihmisen käyttäytymisen tuote. Merriam erittelee kolme käyttäytymisen muotoa, jotka hänen mielestään liittyvät musiikin tuottamiseen. Ensimmäinen käyttäytymisen tapa on fyysinen toiminta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sormien liikettä pianonkoskettimilla, jousikäden liikettä tai soittoasentoa. Sosiaalinen käyttäytyminen viittaa siihen tapaan, jolla kukin kulttuuri olettaa muusikkojen käyttäytyvän. Muusikoihin kohdistuvat odotukset vaikuttavat siihen, minkälaista musiikkia ja miten he esiintymisissään soittavat. Sosiaaliseen käyttäytymiseen vaikuttaa myös muusikon itse itseensä kohdistamat vaatimukset ja odotukset. Kovin harva konserttipianisti lähtee konsertoimaan kappaleilla, jotka eivät vastaa hänen itsensä tai yleisön asettamia tavoitteita. Kolmantena käyttäytymisen tapana esitellään verbaalinen toiminta, joka kuvastaa musiikista suullisesti tai sanallisesti ilmaistuja asioita. Verbaaliseen käyttäytymiseen Merriam liittää myös ulkoamuistettavat laulut, lauluäänen ja musiikin tulkinnan. Kaikkia näitä käyttäytymisen tapoja ja toimintoja kuitenkin ohjaavat käsitykset esillä olevasta musiikista. (Merriam 1964.) (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Musiikki kulttuurissa (Merriam 1964, 33.)

Myös Nettl (1980, 1998) on esittänyt, että musiikkia tulisi aina tarkastella kulttuurillisesta näkökulmasta. Hän on myös päätenyt samantyyliiseen jaotteluun musiikin kulttuurisidonnaisuudesta kuin edellä esitelty Merriam. Tällaisen tarkastelun kohteena olisi musiikin muodon (esim. kulttuurille tyypilliset asteikot ja soittimet) lisäksi myös yhteisön suhtautuminen musiikkiin, miten musiikkia käytetään ja minkälaisissa tilanteissa sitä esitetään. Nettl:n mielestä jonkin yhteisön musiikkia tutkittaessa tulisi aina huomioida sen rooli mm. yhteisön uskonnossa, koulutuksessa, kulttuuri-identiteetin luomisessa ja yhteisön sosiaalisissa suhteissa. Edellä esitellyn Merriamin mallin mukaisesti myös Nettl on jaotellut musiikin tutkimista kulttuurissa käsittelevän kaavionsa kolmeen osaan. Ensimmäisenä osana on musiikki itse. Tämä osa kaaviota käsittelee sitä osaa musiikkia, jota itse tuotamme ja jonka kuulemme (vrt. fyysinen käyttäytyminen, Merriam 1964). Toisena osana on käyttäytyminen, johon Nettl sisällyttää musiikkitapahtumat, musiikkitunnit ja muusikkojen suhteet toisiinsa ja yleisöön sekä heihin kohdistuvat odotukset (vrt. sosiaalinen käyttäytyminen, Merriam 1964). Kolmantena kohtana musiikin kulttuurisidonnaisuuden tutkimisessa on esitelty musiikin käsite. Tällä tarkoitetaan niitä ajatuksia ja uskomuksia, joita musiikki ihmisissä herättää (vrt. verbaalinen käyttäytyminen, Merriam 1964). (Nettl 1998.)

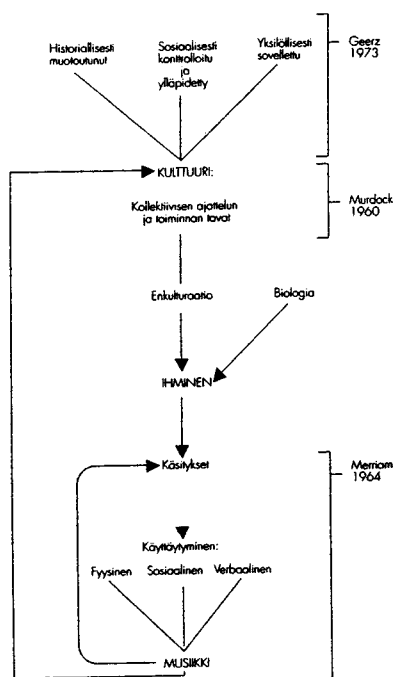
Geertz (1973) ja Murdock (1960) ovat tahoillaan esitelleet kulttuurin määritelmiä. Geertzin mukaan kulttuurit ovat historian kuluessa muotoutuneita, sosiaalisesti ylläpidettyjä ja yksilöllisesti sovellettuja järjestelmiä, jotka tulevat esiin yksilöiden käyttäytymisessä. Murdockin mielestä kulttuuri on tietyn yhteisön oppimisen tulos, johon liittyvät yhteisölle ominaiset ajattelun ja toiminnan tavat. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Kulttuurin määritelmiä (ks. Moisala 1991a, 109.)

Rice (1987) on tulkinnut ja uudelleenarvioinut näitä kulttuurin määritelmiä ja huomannut, että Merriamin, Geertzin ja Murdochin mallit yhdistämällä musiikin, musiikkikäyttäytymisen ja -käsitteiden ymmärtäminen ja analysointi helpottuu. Ricen mielestä mallit yhdistämällä voidaan paremmin nähdä musiikin kulttuurisidonnainen luonne. Yhden yhtenäisen mallin avulla pystytään kiinnittämään huomiota myös musiikin historian tuntemukseen ja kulttuuriin vaikutteisiin. Vaikka Moisala (1991a) yhtyykin Ricen ajatukseen mallien yhdistämisestä, hänen mielestään mallin pitäisi olla vieläkin laajempi. Moisala onkin lisännyt yhdistettyyn malliin ajatuksen siitä, mitä ihminen on. Mitä hänelle on syntymässään annettu (biologia) ja mitä ympäröivän kulttuurin tapoja ja malleja hän on oppinut eläessään tietyssä kulttuurissa (enkulturoituminen). Biologia tässä yhteydessä tarkoittanee ihmisen perimiä musiikillisia lahjoja. Moisalan mielestä on tär-

keää, että kaikki tiedostavat ihmisen avainaseman kulttuurin ja musiikin välisiä suhteita tutkittaessa. Jokaisella ihmisellä on omat kokemuksensa musiikista, jotka sisältävät ja heijastavat ympäröivän kulttuurin musiikin piirteitä. Näiden kokemusten pohjalta ihminen hahmottaa ja arvioi kaiken kuulemansa musiikin. Tällä tavoin saadaan siis tiivistetty kuva musiikista kulttuurisidonnaisena ilmiönä. (Moisala 1991a, 105 - 137.) (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Musiikki kulttuurisidonnaisena ilmiönä (Moisala 1991a, 119.)

Mielestäni Moisalan malli on melko kokonaisvaltainen, joka periaatteessa tiivistää koko etnomusikologian perusteet. Tämä malli kattaa jo melko hyvin musiikin kulttuurisidonnaisen luonteen analysoinnin. Musiikin suhde kulttuuriin toimii kuitenkin aina myös toisin päin, joka tässä mallissa on otettu huomioon eräänlaisena jatkumona.

4.2 Musiikin monikulttuurinen luonne

Musiikinopetuksessa on perinteisesti panostettu erilais-
ten musiikkitaitojen opettamiseen (Linnankivi, Tenkku &
Urho, 1988, 9). Nyt musiikinopetus on kuitenkin uusien
haasteiden edessä; sen pitäisi kehittyä muuttuvan yhteis-
kunnan mukana. Musiikinopetuksen tulisi muuttua laaja-
alaisemmaksi ja sen pyrkimyksenä on kehittää oppilasta
kokonaisuutena. Erilaisten kulttuurien kehittyminen ja
niiden yhteiskunnallisen arvostuksen muutos, tiedon ja
taidon kansainvälistyminen sekä viestintävälineiden ja -
tapojen määrän kasvu aiheuttavat painetta muuttaa perin-
teistä musiikinopetusta.

Ennakkoluulojen vähentäminen ja itsetunnon lisääminen
ovat osatavoitteina monikulttuurisessa musiikinopetukses-
sa. Itsetunnon vahvistaminen vaikuttaa suoraan oman
kulttuuri-identiteetin luomiseen, joka puolestaan auttaa
ymmärtämään paitsi omaa kulttuuria myös muiden kulttuuri-
en tapoja ja ajatusmaailmaa. Kulttuuri-identiteetillä
tarkoitetaan tietoisuutta muista kulttuureista ja niissä
asuvista ihmisistä. Peruskoulun opetuksen opas: Musiikki
(1987, 47) esittelee eri tapoja, miten monikulttuurisuut-
ta voidaan ala-asteen musiikkitunneilla käsitellä.

Musiikin monikulttuurisen luonteen takia katsotaan musii-
kin olevan erinomainen tapa käsitellä kansainvälisyyskas-
vatusta. Sanotaanhan musiikin olevan osa jokapäiväistä
elämää kaikkialla maailmassa tavalla tai toisella. Vaikka
musiikin avulla pystytäänkin kommunikoimaan vaikeissakin
tilanteissa maailmalla, musiikki ei kuitenkaan ole uni-
versaali kieli. Eri kulttuurialueiden musiikit sisältävät
keskenään sekä erilaisia että samanlaisia elementtejä.
Monikulttuurisen musiikinopetuksen uskotaankin kehittävän
oppilaista yksilöitä, jotka ainakin musiikin kautta pys-
tyvät ymmärtämään ja kunnioittamaan toisista kulttuureis-
ta tulevia ihmisiä. (Antikainen 1995, 158 - 181.)

4.3 Musiikinopetuksen tavoitteet

Peruskoulun ala-asteen musiikinopetuksen tavoitteissa keskitytään nimenomaan musiikkitaitojen oppimiseen (Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 39 - 40). Musiikinopetusta voidaan kuitenkin käsitellä myös esteettiseen kasvatukseen tai peruskoulun taidekasvatukseen liittyvänä musiikkikasvatuksena. Tällöin tavoitteet keskittyvät lapsen persoonallisuuden eheään kasvuun. Musiikinopetuksen tavoitteissa pohditaan myös musiikin mahdollisuutta tutustuttaa lapsia heidän oman maansa kulttuuriperinteeseen ja lauluihin. Toisaalta pidetään myös tarpeellisena pyrkiä kasvattamaan lapsia kansainvälisyyteen laulujen välityksellä, mikä onnistuu myös aivan pienimmillä oppilailla. (Linnankivi ym. 1988, 143.)

Musiikinopetuksen avulla vahvistetaan lapsen käsitystä musiikin merkityksestä yksilölle ja yhteisölle, kansalliselle ja kansainväliselle kulttuurille (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 97). Musiikin avulla kehitetään yhteistoiminnallisia valmiuksia ja vuorovaikutussuhteiden sisäistämistä. Tämä pyrkimys tukee opetukselle asetetun sosiaalisen kasvatuksen tavoitteen toteutumista. Tavoitteena on myös tukea lasta musiikin alueella tapahtuvassa kasvussa ja antaa valmiuksia myöhempään musiikinopiskeluun. Jotta mahdollisimman moni musiikin opetukselle asetetuista tavoitteista pystyttäisiin toteuttamaan, tulee musiikin opetuksen olla mahdollisimman monipuolista ja sen tulisi kattaa useita erilaisia musiikkikulttuurisen opetuksen osa-alueita.

4.4 Monikulttuurisuus musiikin opetuksessa

Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen tarkoituksena on tukea oppilaiden kansainvälistymistä opettamalla heitä ymmärtämään musiikillisen ilmaisun lainalaisuuksia ja sen esiintymistä eri kulttuureissa (Moisala & Antikainen 1995, 13). Pyrkimys säilyttää kulttuurien moninaisuudet

liittyy läheisesti juuri musiikkiin ja musiikin opetukseen peruskoulussa. Vieraita musiikkikulttuureita opetettaessa törmätään usein moniin ongelmiin. Tämän ongelmakentän haasteet musiikkikasvatuksessa on nimetty monikulttuuriseksi musiikkikasvatukseksi. Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen tavoitteet ovat samansuuntaiset yleisten kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden kanssa. (Antikainen 1995, 158 - 181.)

Monikulttuurisen musiikkikasvatuksen ongelmia on erilaisia. Oppilasjoukot voivat olla kulttuuritaustoiltaan erilaisia, jolloin opetettavan musiikin merkitys ja suhde on heihin erilainen. Yleisimmin monikulttuurisessa musiikkikasvatuksessa on kyse ei-länsimaisen musiikin opettamisesta länsimaisessa koulussa, jossa kaikilla oppilailla on sama kulttuurinen tausta. Vieraan kulttuurin musiikkia opetetaan heille tällöin omaan kulttuuripiiriin kuuluvan musiikin lomassa. Tämä tilanne lienee edelleen yleisin suomalaisissa koululuokissa. Nyky-yhteiskunnassa opettaja yhä useammin kuitenkin kohtaa työssään oppilasjoukon, jonka jäsenten kulttuuriset taustat ovat toisistaan poikkeavat. Tällöin monikulttuurisen musiikinopetuksen suurimpana haasteena on auttaa kulttuuritaustoiltaan erilaisten oppilaiden omien kulttuurien tasapuolista esittelyä. Monikulttuurinen musiikkikasvatus toimii myös maisissa, joissa yhteiskunnallisista tai muista syistä oppilasjoukko koostuu eri heimoista. Tällöin käsiteltävät eri musiikkikulttuurit ovat vieraita kaikille oppilaille. (Antikainen 1995, 158 - 181.)

Antikainen (1995) on asettanut monikulttuuriselle musiikkikasvatukselle seuraavanlaisia odotuksia:

- 1) kyky kohdata vieraita kulttuureja ja niiden ihmisiä,
- 2) kyky kohdata vieraita kulttuureja ja niiden musiikkia,
- 3) käytännön musiikilliset valmiudet,

- 4) musiikkikulttuurinen yleissivistys,
- 5) muut oppilaan hyvinvointia tai hänen kehitystään edistävät seikat ja
- 6) etnisiin vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden kulttuurisen identiteetin ylläpitäminen ja vahvistaminen.

Ensimmäisen odotuksen lunastaminen on nyky-yhteiskunnassa melkein välttämätöntä. Tiedotusvälineiden käytön kasvun ja lisääntyneen matkailun myötä kosketus toisiin kulttuureihin voi olla jokapäiväistä. Alati kasvavat pakolais-tulvat ja maahanmuuttajajoukot pakottavat ihmiset hyväksymään ja yrittämään ymmärtää muitakin kulttuureja kuin omaansa. Monikulttuurinen musiikkikasvatus pyrkii kehittämään oppilaissa suvaitsevaisuutta ja kunnioitusta eriarotuisien ja toisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

Toisena odotuksena Antikainen ottaa esille kyvyn kohdata vieraita kulttuureja ja niiden musiikkia. Antikainen esittelee artikkelissaan muutamien etnomusikologien mielipiteitä siitä, mitkä ovat nykyisen musiikkikasvatuksen tärkeimmät tehtävät ja mihin pitäisi kiinnittää huomiota monikulttuurista musiikkikasvatusta kehitettäessä. Monikulttuurisessa musiikkikasvatuksessa muita kulttuureja tai niiden musiikkia tutkittaessa musiikkikulttuuria ei tulisi koskaan arvostella tai kritisoida muiden kulttuurien standardien perustella. Arviot perustuvat helposti tutkijan tai oppilaan omaan kulttuuriin. Lisäksi kulttuurienvälisessä ymmärtämisessä tulisi kiinnittää huomiota niin samanlaisuuksiin kuin erilaisuuksiinkin. Tärkeimpänä monikulttuurisen musiikkikasvatuksen kehityshaasteena esitellään kuitenkin pyrkimys antaa oppilaille valmiuksia käsitellä heitä ympäröivää tietomäärää eri musiikeista.

Käytännön musiikilliset valmiudet on mainittu myös peruskoulun opetussuunnitelmassa esitetyissä musiikinope-

tuksen tavoitteissa (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 97.) Antikainen ei tässä kuitenkaan tarkoita nimenomaista soittamisen tai laulamisen oppimista vaan painottaa sitä, mitä kaikkia mahdollisuuksia vieraiden maiden kulttuurien musiikit antavat ala-asteen musiikinopetukseen. Monissa kulttuureissa musiikissa korostetaan eri asioita kuin länsimaisissa kulttuureissa. Monet ei-länsimaiset musiikkikulttuurit sisältävät piirteitä, joiden avulla länsimaisessa musiikkikasvatuksessa on mielekästä opiskella esim. kuunteluvalmiutta. Länsimainen musiikki on usein nuottikuvaan sidottua, kun ei-länsimäinen musiikki usein perustuu oleellisesti kuulonvaraisuudelle. Esimerkiksi sointiväriin tai polyrytmiikan opiskelussa voitaisiin hyvin käyttää hyödyksi afrikkalaista kansanmusiikkia tai thaitanssien rytmiikkaa (ks. Kuitunen & Moisala 1986; Moisala & Antikainen 1995).

Musiikillisella yleissivistyksellä Antikainen tarkoittaa kykyä ymmärtää musiikin historiaa ja sen vaikutuksia nyky-yhteiskunnan musiikkiin. Omalla vuosisadallamme sävelletty musiikki on saanut vaikutteita sekä länsimaisesta että ei-länsimaisesta musiikin historiasta. Yhteneväisyyksien ja erojen huomaaminen ja ymmärtäminen vaatii paljon taustatietoa. Vaikka jokaisella aikakaudella sävelletty musiikki on erilaista ja eri kulttuurien musiikit ovat keskinäisessä vertailussa toisistaan poikkeavia, yhteisiä piirteitäkin löytyy. Musiikkiin ja sen syntyyn vaikuttavat monet tekijät. Tärkeimpinä voitaneen pitää yhteiskunnan senhetkistä tilaa ja musiikin muualta saamia vaikutteita. Tällä hetkellä Euroopassa ollaan kiinnostuneita ei-länsimaisista musiikkikulttuureista. Niinpä eurooppalaisessa musiikissa on vielä usean vuoden ajan kuultavissa ei-länsimaisen musiikin vaikutteita ja piirteitä. (Ks. Elschek 1991.)

Musiikillinen itseilmaisuus on yksi monikulttuurisen musiikkikasvatuksen oppilaan kehitykseen liittyvistä tavoitteista. Jos musiikinopetuksessa käytetään oppilaalle vieraita musiikin ilmaisukeinoja, hänen oma musiikillinen

ilmaisutaitonsa voi saada uusia piirteitä. Jokainen ihminen on musikaalinen (Musiikki varhaiskasvatuksessa 1993, 14), kaikkien musikaalisuus ei vain tule esille länsimaisen musiikin perinteisessä käsittelemismuodoissa. Tämä johtuu siitä, että musikaalisuudella on useita eri ilmenemismuotoja. Rytmittäjällisesti lahjakkaat naputtelevat helposti radiosta tulevan marssin tahtiin ja löytävät uusia ja erilaisia ulottuvuuksia ei-länsimaisista rytmisoittimista. Melodisesti lahjakkaat lapset tunnistavat tutun ihmisen nopeasti pelkän äänen perusteella ja pääsevät esittelemään melodisia taitojaan esim. länsimaiselle musiikille vieraiden sävelkulkujen ja sointiväreiden etsimisessä. Onnistumisen tunne musiikin tunnilla edistää oppilaan hyvinvointia ja auttaa heitä positiivisen minäkuvan luomisessa.

Etnisten vähemmistöjen kulttuurista identiteettiä voidaan ylläpitää monikulttuurisen musiikkikasvatuksen avulla. Kun kulttuuria käsitellään kouluopetuksessa, se ei ainoastaan vahvista etnisten ryhmien kulttuurista identiteettiä vaan tekee kyseistä kulttuuria tunnetuksi valtaväestölle.

Koulun ilmapiirillä on suuri vaikutus siihen, miten hyvin tuloksiin monikulttuurisella opetuksella päästään. Ilmapiirin sekä koko koulussa että luokkien sisällä tulisi olla myönteinen, avoin keskustelulle ja selkeästi erilaisuuden hyväksyvä. Monikulttuurisen opetuksen pääpaino ei olekaan siinä, kuinka usea kulttuuri ehditään musiikkitunneilla käydä läpi vaan siinä, miten omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä opettaja pystyy muutamasta musiikkikulttuurista oppilaille välittämään. Monikulttuurinen musiikinopetus antaa myös erinomaiset mahdollisuudet eri oppiaineiden integraatio-opetukseen. (Moisala ym. 1995, 197 - 203.)

5 MUSIIKIN OPPIKIRJAT

5.1 Oppimateriaali peruskouluissa

Karvosen (1995) mukaan oppikirjoja on aina pidetty itses-täänselvänä osana peruskouluopetusta. Tällä hetkellä kui-tenkin tietoyhteyksien lisääntyminen saattaa vaikuttaa kirjan asemaan oppimisen välineenä. Oppikirja kuitenkin sisältää sellaista ainutlaatuista kirjoitettua ja kuval-lista materiaalia, joka puoltaa sen paikkaa kouluissa. (Karvonen 1995, 11 - 12.)

Oppikirjoja on monenlaisia. Useimmat tällä hetkellä kou-luissa käytössä olevat kirjat ovat tekijäryhmien tekemiä. Näiden tekijäryhmien ohella oppikirjan sisältöön ja val-mistamiseen vaikuttavat myös kustantamojen teksti- ja kuvatoimittajat. Ennen kuin oppikirja päätyy koulujen yleiseen käyttöön, suoritetaan usein testaus, laatuarvi-ointi ja kokeilu muutamalla koululla. Vuonna 1991 päät-tyivät kouluhallituksen tekemät oppikirjatarkastukset. (Karvonen 1995, 11 - 12.)

Lehtonen (1995) on tarkastellut oppikirjan merkitystä ja sisällön muutoksia eri vuosikymmeninä. Hänen mukaansa 1950 -luvulla oppikirjoista käyty keskustelu oli lähinnä pedagogista. Oppikoulua varten tehtiin uusia kirjoja, joiden sisällöstä ja oppikurssien painopisteistä käytiin laajaa keskustelua. Oppikirjojen sisällölliset teemat olivat enemmän keskustelun aiheena 1960 -luvulla. Pyrit-tiin siihen, etteivät oppikirjat antaisi oppilaille val-miita vastauksia vaan ajattelun aihetta. Tähän ajankoh-taan ajoittuvat myös keskustelut tulevasta koulunuudis-tuksesta. Oppikirjantekijöiden yhdistys perustettiin 1970 -luvulla puolustamaan oppikirjojen sisällön laajuutta ja oppikirjojen tekijöiden oikeuksia. (Lehtonen 1995, 158 - 206.)

Olavi Nöjd (1994, 174) pitää peruskoulun oppimateriaalin valinnassa tärkeimpänä kriteerinä sitä, miten hyvin näi-

den oppimateriaalien avulla voidaan toteuttaa peruskoulun yleistä opetussuunnitelmaa ja sitä kautta myös opetukselle annettuja tavoitteita. Nöjd korostaa myös oppimateriaalin tehtävää tukea oppilaan aktiivista ja itsenäistä tiedonhankintaa.

Nyky-yhteiskunnassa opettajan rooli on muuttumassa. Tiedonjakajasta on tullut opas uusiin tiedonhankintamenetelmiin. Perinteiset oppikirjat eivät enää ole ainoa tapa saada tietoa. Tiedonvälitys on jo nopeutunut kansainvälisten ja kansallisten tietoverkkojen avulla. Opettajien tulisikin siis nykyisin kasvattaa kriittisiä tiedon vastaanottajia ja muokkaajia. (Nöjd 1994, 174 - 189.)

5.2 Musiikin oppikirjat

Musiikissa kirjallinen oppimateriaali ei ole opetuksen perusedellytys. Opettajan on kuitenkin tunnettava käyttämänsä oppimateriaali riittävän hyvin ja omakohtaisesti voidakseen ohjata oppilaita löytämään musiikista muitakin kuin musiikillisia ja teoreettisia merkityksiä. (Linnan- kivi ym. 1988, 232.) Opetuksessa vastuu maailman musiikillisen moninaisuuden välittämisestä lapsille tulee esiin mm. niinä vieraita musiikkikulttuureja koskevana asenteina, joita eri musiikin oppikirjoissa esiintyy.

Tutkiessaan ja analysoidessaan ei-länsimaista musiikkia suomalaisissa musiikin oppikirjoissa (Fazer 7 - 9 ja Ota- va 7 - 9), Antikainen (1995) huomasi, etteivät kyseiset kirjat onnistu välittämään ei-länsimaisia kulttuureja niin erilaisina kuin niitä voitaisiin kuvailla. Onnistuneen kuvailun sijaan ei-länsimaisia kulttuureja oltiin latistettu tai etäännytetty. Näillä termeillä kuvataan ei-länsimaisen kulttuurin länsimaistumista tai länsimaita varten jalostettua kulttuuria, joka sopii paremmin suomalaiseen musiikin oppikirjaan. Latistamisella Antikainen tarkoittaa asioiden yleistämistä tai musiikillisen materiaalin käsittelyä siten, ettei länsimaiselle musiikille

tai kulttuurille vieras aines pääse mukaan. Etäännyttäminen vieraannuttaa oppilaita toisista kulttuureista ja vahvistaa länsimaisia kulttuurisia stereotyyppioita. Tietyt kuvat ja esimerkit muokkaavat oppilaiden näkökulmia niin, että jo käytössä olevat länsimaiset stereotyypit tietyistä kulttuureista tai etnisistä ryhmistä korostuvat. Näin ollen oppilaat eivät pysty näkemään vieraita kulttuureja ennakkoluulottomasti. Antikainen on kuitenkin löytänyt myös myönteisiä piirteitä tutkimistaan oppikirjoista. Muutamien jaksojen kohdalla on hänen mielestään keskitytty stereotyyppien poistamiseen ja erilaisten musiikkitraditioiden esittelyyn niin hyvin, että kirjan kyseinen jakso on jo melko lähellä kansainvälisen monikulttuurisen musiikkikasvatuksen ihanteita. (Antikainen 1995, 158 - 181.)

Antikainen (1995 158 - 181) tähdentää, ettei hänen tutkimiaan kirjoja ole vielä laadittu vastaamaan monikulttuuriselle musiikkikasvatukselle ja etnisten ryhmien kulttuuriperinteen vaalimiselle asetettuja tavoitteita. Peruskoulun opetuksen oppaissa mainitut kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet asettavat kuitenkin uusia vaatimuksia peruskouluissa nykyisin käytössä oleville musiikin oppikirjoille.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Suomen maantieteellinen sijainti piti suomalaisia melko eristyksissä muusta maailmasta kauan. Nykyisin tilanne on toinen, sillä tietoliikenteen kehittymisen myötä yhteydet muualle ovat kasvaneet ja suomalaiset ovat kovaa vauhtia pyrkimässä maailmalle. Tämän muutoksen myötä myös suhtautuminen muuhun maailmaan, kansoihin ja kulttuureihin on muuttunut. Monikulttuurisuudesta on tullut osa jokapäiväistä elämää.

Kansainvälisyyskasvatus on nykyisin osa peruskoulun opetussuunnitelmaa, vaikka se käsitteenä onkin melko uusi. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita on sisällytetty useisiin eri oppiaineisiin. Tavoitteisiin pyrittäessä oppiaineisiin sisällytetyn tiedon tulisi edistää oppilaiden kasvamista maailmankansalaisiksi, joilla on tietoa vieraista kulttuureista. Tämä on lähtökohtana kansainväliselle ymmärtämykselle.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää musiikin oppikirjoissa esiintyviä kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä monikulttuurisia sisältöjä. Tutkimuksessa pyritään selvittämään mistä kulttuureista on annettu tietoja ja miten tämä tieto tulee esiin. Tarkoituksena on selvittää miten vieraat kulttuurit kuvataan ja millaisia käsityksiä niistä välittyy. Tutkimukseen on liitetty myös tarkastelu oppikirjan välittämästä suomalaisen kulttuurin kuvasta.

7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

7.1 Kvalitatiivinen sisällön erittely

Kvalitatiivinen analyysi on ei-tilastollinen ja laadullinen analyysi. Tässä tutkimustavassa painotetaan aineiston hankintamenetelmiä ja aineiston laadullista käsittelyä. Kvalitatiivisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena, joka koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (Ala-Suutari 1994, 28 - 39). Ensiksi aineistoa tarkastellaan tietyistä näkökulmasta. Tämän jälkeen havaintoja on pyrittävä yhdistämään, jotta havaintomäärä pienenesi. Lähtökohtana havaintojen yhdistämiseen on ajatus siitä, että näin tuotetun havainnon pitäisi päteä poikkeuksetta kaikkiin aineistosta alunperin tehtyihin havaintoihin.

Toinen vaihe kvalitatiivisessa analyysissä Ala-Suutarin (1994) mukaan on arvoituksen ratkaiseminen. Tässä vaiheessa pyritään tuotettujen johtolankojen ja aineiston tutkimisessa esille tulleiden vihjeiden pohjalta tekemään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Arvoitusta ratkaistaessa on Ala-Suutarin mielestä syytä ottaa huomioon ja avuksi myös alkuperäiset havainnot, aikaisemmat tutkimukset ja kirjallisuus. (Ala-Suutari 1994, 28 - 39.)

Tärkeää kvalitatiivisessa analyysissä on analyysiyksiköiden ryhmittely ennalta määriteltäviin kategorioihin tai oletetun samankaltaisuuden mukaan (Mäkelä 1990, 54). Tässä tutkimuksessa analyysiyksiköiden ryhmittely tapahtuu kulttuuripiireittäin. Mäkelän mukaan kvalitatiivisen erittelyn kohteena tulisi olla spesifinen tutkimuskohde. Oma tutkimustani voisi luonnehtia tapaustutkimukseksi, koska käsittelen ja analysoin vain muutamaa kirjaa eivätkä tulokset näin ollen ole yleistettäviä.

Sisällön erittely on systemaattista kirjallisen aineiston käsitteellistä erittelyä, tulkintaa ja arviointia. Näin

ollen tavoitteena on analysoitavan tekstin erilaisten teemojen, vivahteiden & ristiriittaisuuksien sekä ilmaisuun sisältyvän symboliikan ja piilomerkitysten järjestelmällinen selvittäminen. Sisällön erittelyä käytettäessä sisältöluokkien valintaa ja määrittelyä pidetään tutkimuksen tärkeimpänä vaiheena (Pietilä 1976).

Tämän tutkimuksen menetelmänä on kvalitatiivinen sisällön erittely ja luokittelu. Sisällön erittelyä voidaan käyttää analysoitaessa sellaisia dokumentteja, joiden sisältöä voidaan kuvata tai selittää sellaisenaan. Oleellista on kuvailla sitä, mitä asioita tutkittava dokumenttiai-neisto sisältää, millä tavoin asiat on aineistossa ilmaistu ja miten aineistossa eri asioihin suhtaudutaan (Pietilä 1976.) Tällainen dokumenttiaiaineiston sisällöllisten ominaisuuksien kuvailu edellyttää vertailevaa otetta. Tässä tutkimuksessa vertailun pohjana ovat kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet peruskoulun opetus-suunnitelmassa ja näiden tavoitteiden toteutuminen musiikin oppikirjoissa.

7.2 Tutkimusaineisto ja sen analysointi

Tämän tutkimuksen aineisto on valittu kahdesta peruskoulun ala-asteelle tarkoitettusta musiikin oppikirjasta. Kirjoiksi on valittu Otavan kustantama Musikantti 3 - 4 (1996), jonka ovat laatineet Ari Hynynen, Paula Kuisma-Sorjonen, Sylvia Pinola ja Elina Viitaila-Pulkkinen sekä Otavan kustantama Musikantti 5 - 6 (1997), jonka ovat laatineet Ari Hynynen, Mika Mali, Maija-Leena Tuovinen ja Elina Viitaila-Pulkkinen. Valintaa tukee se, että molemmat kirjat ovat uusia ja yleisesti käytössä ala-asteen musiikin opetuksessa. Tutkimuksen tekijä on tutustunut kirjaan jo aikaisemmin ja käyttänyt sitä omassa opetuksessaan.

Aineisto koostuu kirjojen 99 laulusta, joiden pääasiallisena valintaperusteena oli laulun monikulttuurinen ai-

nes. Tutkimuksessa kirjojen lauluja on käsitelty yhtenä kokonaisuutena eikä niitä ole jaoteltu luokka-asteiden mukaan. Tutkimusaineistoon valittiin lauluja, joiden sanoitukset käsittelevät vieraita kulttuureja ja kansainvälisyyskasvatuksen alueita. Osa kirjoissa esiintyvistä ulkomaalaisperäisistä lauluista jätettiin aineiston ulkopuolelle sillä perusteella, että niiden ei katsottu omaavan tutkimuksen kannalta merkittävää informaatiota. Näissä tapauksissa kyseisten laulujen sanoitukset, sisältö tai musiikilliset elementit eivät sivunneet kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita eivätkä antaneet oleellista tietoa edustamastaan kulttuurista. Suomalaista kulttuuria ilmentäviä lauluja tarkasteltiin omana yksikkönään.

Analyysiyksikkönä tutkimuksessa on ollut yksi laulu ja siihen liittyvä kuva- ja teksti-informaatio. Lauluista ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä systemaattista musiikin muotoanalyysia vaikkakin laulujen musiikillinen ilmaisu on tutkimuksessa otettu huomioon. Tutkimuksessa ei ole huomioitu opettajan opasta. Tätä valintaa perustellaan sillä, että tutkimuksen tarkoituksena on selvittää oppilaalle oppikirjan kautta välittyviä kulttuurikuvia.

Tutkimusaineiston alustava kartoitus tehtiin huhtikuussa 1999. Aineiston varsinainen analyysi ja kategorisointi aloitettiin toukokuussa 1999 saatiin päätökseen marraskuussa 1999. Tässä tutkimuksessa on sisällön erittelyn, luokittelun ja kylläännyttämisen avulla pyritty saavuttamaan aineistosta sisäisesti pätevät sisältöluokat. Aineistoa on analysoitu ja tulkittu samanaikaisesti koko luokitteluvaiheen ajan.

Aineistoon tutustuttiin aluksi tutkimalla systemaattisesti kirjojen kaikkien laulujen alkuperä, laulujen sanoitukset ja muu oheisinformaatio. Esille tulleiden kulttuurien pohjalta rajattiin alustavasti seitsemän kulttuuripiiriä. Tässä vaiheessa tutkimusaineisto rajautui muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta lopulliseen muotoonsa.

Tämän analyysivaiheen jälkeen alkoi teorian kokoaminen, joka jatkui koko tutkimuksen ajan.

Toisessa analyysivaiheessa laulujen alkuperiä ja sanoituksia tutkittiin uudelleen. Ensimmäisessä analyysivaiheessa koottu alustava luokitusrunko pyrittiin kylläännyttämään käymällä aineisto uudelleen läpi niin monta kertaa, että uusia luokitusrunkoon vaikuttavia tuloksia ei tullut esille. Tässä vaiheessa aineistosta tuli esiin lauluja, jotka eivät täysin sopineet luokitukseen, jolloin kulttuuripiirejä jouduttiin tarkentamaan ja muuttamaan. Kylläännyttämistä jatkettiin, kunnes laulut pystyttiin sisältöjen ja alkuperien mukaisesti luokittelemaan kuuluviksi aiemmin jäseneltyihin kulttuuripiireihin.

Laadullisessa tutkimuksessa on aina mukana tutkijan subjektiivisuus, jolloin aineiston tulkintaan voi helposti vaikuttaa liikaa tutkijan omat näkökulmat ja ennakkoluulot. Omaan tietoon pohjautuvaa aineiston analysointia pyrittiin tässä tutkimuksessa ehkäisemään ottamalla aineistosta esimerkkejä ja keskustelemalla niistä tutkimukseen objektiivisesti suhtautuvien kanssa. Lopulta laulut saatiin jaoteltua ryhmiin, jotka edustivat selkeästi rajattuja kulttuuripiirejä. Tällainen laulujen läpikäyminen useaan kertaan oli työlästä. Pysyttelemisen oman tutkimusaineiston ulkopuolella mahdollisimman objektiivisena tarkastelijana vaati ponnistuksia. Työn edetessä tutkimustulokset kuitenkin innostivat eteenpäin ja lopullinen tulosten tarkastelu oli antoisaa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisen kuvan kirjojen laulut tarjoavat eri alueiden kulttuureista ja erilaisista etnisistä ryhmistä erityisesti nuorille oppilaille, joiden tiedot muista maista ovat suppeat eikä heidän kriittinen ajattelunsa ole vielä kehittynyt vaan he ovat vastaanottavaisia myös ennakkoluulojen väritykselle tiedolle.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa subjektiivisuus on väistämätöntä, koska tutkija itse on oman tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Näin ollen kvalitatiivisen tutkimuksen tärkein luotettavuuskriteeri on tutkija itse ja tutkimuksen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden täytyykin olla tarkastettavissa siten, että tutkimuksen kulku on kerrottu selkeästi ja yksiselitteisesti. (Eskola & Suoranta 1996.)

Tämän tutkimuksen tutkimusprosessia on pyritty kuvailemaan yksityiskohtaisesti. Käytetyt tutkimusmenetelmät on selvitetty ja niiden käyttöä perusteltu. Grönforsin (1982, 178 - 179) mukaan kvalitatiivisin menetelmin suoritettun tutkimuksen validius voidaan osoittaa tutkimusraportissa olevan tutkimusprosessin yksityiskohtaisen kuvauksen avulla.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit eroavat tilastollisin menetelmin suoritettusta kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Siksi laadullisen analyysin arvioimiseen on pitänyt hakea erilaisia kriteerejä, joiden avulla voitaisiin arvioida kvalitatiivisen analyysin onnistuneisuutta.

Mäkelän (1990) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen yhtenä arviointiperusteena on aineiston ominaisuudet. Aineiston tulisi olla yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkittävä. Tämän tutkimuksen aineisto kuvailee peruskouluissa käytettävää opetusmateriaalia. Tutkimusaineiston analyysin kautta on pyritty kartoittamaan laatijoiden käsityksiä kansainvälisyyskasvatuksesta ja monikulttuurisuudesta musiikin oppikirjoissa. Näin ollen tutkimuksen aineiston avulla selviää, kuinka opetussuunnitelmassa mainittuja kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä välitetään oppilaille. Tässä tutkimuksessa tutkitaan ainoastaan sitä, mitä

monikulttuurista materiaalia oppikirjoihin on otettu mukaan puuttumatta siihen, miten se vaikuttaa oppilaisiin.

Toisena kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteena Mäkelä (1990) pitää aineiston riittävyttä ja analyysin kattavuutta. Analyysin kattavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija ei perusta tulkintojaan satunnaisiin poimintoihin vaan analysoi aineistoaan perusteellisesti. Kvalitatiivisessa analyysissä aineiston riittävyys voidaan varmistaa kylläännyttävällä aineisto. Tällöin aineiston kerääminen voidaan lopettaa, kun uudet tapaukset eivät enää tuo esiin uusia tuloksia (ks. 7.2). Toinen tapa arvioida aineiston riittävyttä on analysoida aineistosta ensin osa ja kokeilla sitten saatuja tuloksia loppuosassa (ks. 7.2).

Oppikirjoista on tehty useita sisällönanalyttisiä tutkimuksia, jotka ovat liittyneet kansainvälisyyskasvatukseen. Tämän tutkimuksen kanssa samankaltaisia tulkintoja oppikirjojen monikulttuurisesta sisällöstä on esitetty aiemminkin. Tämän tutkimuksen tulosten pysyvyys saa tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista (Grönfors 1982).

8 KULTTUURIPPIIRIT

Tietoa erilaisista kulttuureista välittyy oppikirjojen avulla monella eri tavalla. On vaikea sanoa, mikä on jollekin kulttuurille tyypillistä tai ominaista, joten tässä tutkimuksessa kuvataankin ainoastaan sitä, millaisen vaikutelman laulut kulttuurista välittävät. Tarkasteltavia kulttuureita ei ole jaoteltu minkään valmiin luokittelun mukaan, vaan kulttuuripiirien jakoperusteeksi muodostui aineiston antama informaatio ja alueelliset seikat.

Seuraavassa tarkastellaan eurooppalaista, aasialaista ja pohjoisamerikkalaista kulttuuria omina kokonaisuuksinaan. Suomalaista kulttuuria käsitellään myös omana kokonaisuutenaan. Tutkimusaineistosta valittiin 17 laulua, joiden katsottiin edustavan parhaiten suomalaista kulttuuria. Näiden laulujen valintakriteerinä oli lähinnä suomalaisen kulttuurin ulkoiset ilmenemismuodot. Mukaan valittujen laulujen sanoitukset kuvaavat suomalaisia ihmisiä, heidän elinolojaan ja elämäntapojaan. Välimeren ympäristön kulttuuripiirin jako on puhtaasti maantieteellinen, joten se on sisäisesti melko heterogeeninen. Saman luokitteluperiaatteen mukaisesti kerättiin myös Tyynenmeren ympäristön & Etelä-Amerikan kulttuuripiiri. Latinalaiseen kulttuuriin on siis liitetty Australian ja Polynesian musiikkikulttuurit. Etniset ryhmät käsittävät mustan väestön, romaanien ja saamelaisten kulttuurit. Tähän kulttuuripiiriin on sisällytetty myös Tansanian musiikkikulttuuri. Luokitteluperusteena on se, että tansanialainen musiikki on näissä kirjoissa vähemmistöryhmänä edustaen ainoana lauluna afrikkalaista musiikkikulttuuria.

8.1 Suomalainen kulttuuri

Lauluista välittyvä suomalainen kulttuurikuva on isänmaallinen ja itsenäisyyttä korostava. Luonnolla on tärkeä osa suomalaisten laulujen sanoituksissa ja kuvituksissa. Luontoa kuvataan kauniina ja lauluissa tähän liitetään myös tietty isänmaallinen arvolataus. Seuraavissa esimerkeissä Suomea kuvataan kauniina ja ainutlaatuisena maana, jossa syntynyt muualla ollesaan aina kaipaa sinne takaisin.

Kotimaani ompe Suomi, Suomi, armas synnyinmaa. Siellä valkolatvatuomi ahon laittaa reunustaa. Siellä valkolatvatuomi ahon laittaa reunustaa.

(Kotimaani ompe Suomi)

Vaikka pois muuttaisin, kotimaan jättäisin, niin mä luok-sensa varmasti vielä palaisin. Vaikka muualla kultaa mä vuolisinkin, koti-ikävään siel kuihtuisin. Minun juureni Suomessa on, syvyyksissä sen peruskallion. Sen mullasta voiman ne saa elämään, sen lapseksi ainiaaks jään.

(Juuret Suomessa)

Isänmaallisuuden lisäksi suomalaisen kulttuurin kuvauksessa nousevat esiin suomalaiset luonteenpiirteet ja suomalaisen ihmisen perusolemus. Suurin osa lauluista on mollisävyisiä ja kertovat suomalaisen kansan sisusta. Seuraavissa esimerkeissä muistutetaan juuri tästä suomalaisesta luonteenpiirteestä ja toisaalta siitä yksinäisyydestä, jossa suomalaiset ovat tottuneet elämään.

Katso naavaan puun taa, tutki tuulen suuntaa: se on pohjoinen. Tiukka mutru huuleen, selkä vastatuuleen, kestät kyllä sen. Kulkija ne tietää, kulkija ne sietää, luonnonoikut nuo. Tuuli totta haastaa, turhat toiveet raastaa, voittoja ei suo.

(Minne tuuli kuljettaa)

Täällä Pohjantähden alla, korkeimmalla kukkulalla katson kauas kaukaisuuteen; tulet uniin uudestaan. Täällä Pohjantähden alla taivas täyttyy purppuralla, siitä suojakseni peiton minä itselleni saan. Ja alla Pohjantähden minä tu-

len, minä lähden ja vain Pohjantähden nähden itken vuokses
kyyneleen.

(Täällä Pohjantähden alla)

Kansanperinne ja suomen kielen erilaiset vivahteet ovat olennainen osa kirjojen välittämää kuvaa suomalaisesta kulttuurista. Kalevalan laulujen avulla opetetaan kanteleen soittoa ja laulut on liitetty kalevalanpäivän yhteyteen. Toinen kansanperinteeseen liittyvä teema on Seitsemän veljestä. Myös näiden laulujen avulla kuvataan suomalaista luontoa ja suomalaisen miehen luonnetta. Seuraavissa esimerkeissä suomen kieli tuodaan esiin muuttamassa laulussa, joiden sanoitus pohjautuu jollekin murteelle.

Täst se tulloo sellanen joukko, jot ei suru paina. Ympäri
maata kulkeneet ja ilosii on aina.

(Kiiriminna)

Junailijan pilli ilmaa jo viilsi, ilmaa jo viilsi. Raata-
kylkikukko kiskoilla kiilsi, Lentävä Kalakukko! Kaekki
siihen juoksi, kuin mottimettään, kuin mottimettään. Eipä-
hän se toki jättännä kettään, lentävä Kalakukko! Pyörät ne
laaloivat: "Kuopijoon käy tie!" Kiskotkin kirskuivat: "Ter-
vedykset vie!" Tunnelma olj siellä lupsakka heti, lupsakka
heti! Savonmuahan oekeet immeiset veti Lentävä Kalakukko!

(Lentävä kalakukko)

Musikantti 3 -4 esittelee kaikki Suomen maakuntalaulut
omana osastonaan. Kaikkiin näihin lauluihin on liitetty
kuva suomalaisesta luonnosta; kasveista, maisemista ja
eläimistä. Myös itsenäisyyspäivä, Suomen vaakuna ja lippu
tuodaan selkeästi esiin Maamme -laulun yhteydessä. Koko-
naisuudessa kirjojen suomalaisista lauluista välittyvä
kulttuurikuva on perinteikäs. Lauluilla pyritään vahvis-
tamaan suomalaista isänmaallisuutta tuomalla esiin suoma-
laisuuteen perinteisesti liittyviä arvoja. Oman kulttuu-
rin, sen historian ja perinteiden tiedostaminen ja tunte-
minen on tärkeää. Vain siten on mahdollista pyrkiä ymmär-

tämään ja arvostamaan myös muita kulttuureja ja niiden perinteitä (ks. Luvut 4.2, 4.3 & 3.3).

8.2 Eurooppalainen kulttuuri

Eurooppalaista musiikkikulttuuria kuvataan pääasiallisesti kansallislaulujen ja kansanmusiikin avulla. Toinen esille tuotava piirre on klassisen säveltaiteen historian kuuluisat säveltävät, kuten Bach, Beethoven, Debussy ja Mozart. Joidenkin kansanlaulujen yhteydessä kerrotaan näiden kyseisten melodioiden innoittaneen kuuluisia säveltäjiä heidän omassa tuotannossaan. Eurooppalaisen kulttuuripiirin laulut ovat sanoituksiltaan joko neutraaleita tai ylistäviä. Tämän kulttuuripiirin lauluihin sisältyvät useiden eurooppalaisten maiden kansallislaulut, joten isänmaallinen arvolataus ja oma maata ylistävät sanoitukset ovat tunnelmallisesti voimakkaita. Kansallislaulut ovat kaikki esitetty alkuperäiskielellä vaikkakin lauluista on esitelty myös suomennos.

Kansallislaulujen lisäksi esitellään myös eurooppalaisen kulttuurin muita musiikillisia elementtejä. Useiden laulujen sanoituksen keskeisenä teemana on luonto ja siihen liittyvät tunnelmat. Myös luonnon merkitys kyseiselle kulttuurille tulee esiin seuraavassa esimerkissä, joka avulla esitellään Islannin luontoa. Laulun sanat viittaavat myös islantilaisten uskonnollisuuteen.

Ratsastamme yli laavikoiden, aurinko jää Arnafeltin taa.
Ympärillä häilyy pahat henget, piiloutuvat hämäryksiin
maan. Herra, johda ratsuni matkaa, auta meitä vaaroitta
kotiin!

(Ratsastamme yli laavikoiden)

Seuraavassa esimerkissä on luonnon muutosten ja vuodenaikojen avulla kuvattu erilaisia tunnelmia ja tunteuksia. Laulussa on alkuperäiskielen lisäksi myös suomalaiset sanat.

'Tis the last a rose of summer left blooming alone, all
her lovely companions are faded and gone. No flow'r of her
kindred, no rosebud is night, to reflect back her blushes,
or give sigh for sigh.

(The last rose of summer)

Vaikka eurooppalaisia kulttuureja edustavat laulut ovat lähinnä kansanlauluja ja kansallishymnejä, on mukana myös iskelmäkappaleita. Saksalaista kulttuuria edustamaan on mukaan otettu laulu, joka on edustanut Saksaa Eurovision laulukipailussa. Tässä yhteydessä esitellään myös Eurovision tunnussävelmä. Ein Bisschen Frieden -laulusta on käytettävissä vain suomennos. Sanat eivät korosta kulttuurin ulkoisia tunnusmerkkejä, vaikkakin lauluun on liitetty kuva saksalaisesta maisemasta. Kulttuurin piirteiden esittelemisen sijaan laulun sanat tukevat yleisiä kansanvälisyyskasvatuksen tavoitteita. Esiin tulee viitteitä esimerkiksi aseidenriisunta-, ihmisoikeus- ja rauhankasvatuksesta (ks. luku 3.3).

Vain hieman rauhaa ja ystävyyttä mä tänne toivoisin, enkä
syyttä. Vain hieman rauhaa nyt ihmiselle jos Luoja vois
tänne toimittaa. Vain hieman rauhaa jos löytyis meiltä,
niin lapset säästyisi kyyneleiltä. Vain hieman rauhaa ja
rakkautta mä toivon sulle ja itsellein.

(Vain hieman rauhaa)

Muiden iskelmien tarkoituksena on lähinnä esitellä kyseisen kulttuurin populaarimusiikkia ja kansainvälisiä vaikuttajina (esimerkiksi Beatles). Kulttuurin ulkoisia piirteitä ei näissä populaarimusiikin kappaleissa esitellä. Kulttuurin ulkoisilla piirteillä tarkoitetaan niitä ominaisuuksia, jotka ovat kyseiselle kulttuurille tunnusomaisia. Sanoitusten ohella on tärkeää myös kiinnittää huomiota laulujen rytmiin ja melodiaan. Nämä kaikki elementit luovat kuvaa kyseiselle kulttuurille tunnusomaisista musiikillisista piirteistä. Seuraava esimerkki on bulgarialainen kansanlaulu, joka esittelee tanssittavan, eteenpäinvievän ja rytmisen melodian. Tähän lauluun liit-

tyy kuva bulgarialaisesta tanssir ryhmästä soittimiseen ja kansantanssipukuineen. Alkuperäiskieltä ei ole esitelty, joten kuvan pyrkimyksenä on korostaa laulun myötä saata-
vaa vaikutelmaa bulgarialaisesta kulttuurista.

Bulgarialainen kansanlaulu

I. E - len - ka, E - len - ka, ar - maal - las on kuu - me!
Ot - koon vain, ol - koon vain, sii - loin täy - tyy maa - ta.
Luok - seen tans - sis - ta en läh - te - ä mä saa - ta!
Vuok - seen en mä ai - o tans - si - mas - ta laa - ta!
Tän - ne jään tans - si - maan, tans - sis - sa on huu - me!

I. E - len - ka, E - len - ka, ar - maal - las on kuu - me!
Ot - koon vain, ol - koon vain, sii - loin täy - tyy maa - ta.
Luok - seen tans - sis - ta en läh - te - ä mä saa - ta!
Vuok - seen en mä ai - o tans - si - mas - ta laa - ta!
Tän - ne jään tans - si - maan, tans - sis - sa on huu - me!

Venäläistä kulttuuria esitellään kirjoissa laajasti. Mukana on klassisen musiikin säveltäjiä (Tsaikovsky), kansanlauluja ja iskelmiä. Laulut kertovat venäläisen kulttuurin ulkoisista piirteistä, sen historiasta, luonnosta, ihmisistä ja heidän elämäntavoistaan. Ulkoiset piirteet tulevat esille joidenkin laulujen sanoissa ja lauluihin liittyvien kuvien aiheissa. Seuraavan esimerkin sanat kertovat venäläisen kulttuurin ihmisten piirteistä ja tavoista.

Huivin lahjaksi sain. Huivin sinisen vain. Kiertöö kulmia sen kirjailu kultainen. Kätke lahjaani en, harteillein kiedon sen. Muille kerro en vain milloinkaan, et' sulta sen sain.

(Sininen huivi)

Kulttuurin ulkoisten piirteiden ja ihmisten elämäntapojen lisäksi seuraavissa esimerkeissä tulee esiin venäläisen kulttuurin rikas historia ja maantieteelliset yksityiskohdat. Molemmat laulut ovat venäläisiä kansanlauluja.

Salmen suusta väljemmälle uivat Volgan laineihin kirjolaidat kiiltäväiset, venhot Stenka Rasinin.

Stenka Rasin ensimmäisenä ruhtinatar rinnallaan juhlahäitä viettää juopuneena onnestaan.

(Volga, Volga)

Tuulessa soiden nyt kuuluu laulu kasakoiden. Säihkyvin kavioin he ratsastaa, sankareiden joukko kotiin palaa!

Taas aro aava on riemujuhlan kuulla saava, kun aron taakse joukko kasakoiden sankareina kaikki kotiin palaa!

(Kasakkapartio)

Juutalaisten kansanlaulu Venäjältä esittelee yhden tyyppillisen venäläisen soittimen, balalaikan. Jo laulun nimestä selviää, mistä soittimesta laulussa kerrotaan. Kerrominen jää, ikävä kyllä ainoastaan soittimen nimen toistamiseen. Ehkä kyseiseen lauluun olisi voinut liittää kuunteluesimerkin balalaikasta. Balalaikasta on laulun yhteydessä myös kuva. Venäläiseen musiikkikulttuuriin liittyy erilaisten soittimien lisäksi läheisesti myös venäläinen tanssiperinne. Tästä on kirjoissa esimerkkinä venäläinen piiritanssi Troikka, johon opettajanoppaassa on annettu myös tanssikuviot.

Perinteisen länsimaisen lavatanssikulttuurin yksi suosituin humppa on ukrainalaisesta merenrantakaupungista kertova Odessa. Kappaleen säveltäjää ei tiedetä, mutta sanat viittaavat Odessan kaupunkiin puhtaan maantieteellisesti ja kirjan kuva on kyseisestä kaupungista.

Kun päivä laskee, hämärä jo kohta mailleen saa, ja Mustanmeren rantaan kuuhut hohtaa hopeaa. Näin jälkeen päivän sinen on iltas ihmeellinen, Odessa, jälleen lumoihisi jään. OI, Odessa, sä helmi Mustanmeren, oi, Odessa, kun rantaas käyskentelen. Oi, Odessa, sä hurmasit mun niin, niin, Odessa, jään unelmiin.

(Odessa)

Kulttuurille ominaisen kielen avulla esitellään virolainen kulttuuri. Viron kansallislaulu ja Saaremaa ovat ai-noat eurooppalaisen kulttuuripiirin laulut, joihin ei ole

annettu suomennosta (ainoastaan opettajankirjassa). Sen sijaan oppilailta on kirjassaan pienimuotoinen sanasto, jonka avulla laulun sisältö selviää ja sukulaissuhde suomen kieleen korostuu. Nämä virolaiset laulut korostavat isänmaallisuutta ja oman maan kauneutta.

Mu isamaa, mu önn ja rööm, kui kaunis oled sa!

(Mu Isamaa)

Ma vaatan paadist kiikriga, kui kaugelt paistab Saaremaa.
Ei paremat ole kuskil maal, kuin suisel ajal Saaremaal.

Ma ruupan merest soolast vett ja räägin armsale tutt. Ei
paremat ole kuskil maal, kuin suisel ajal Saaremaal.

See Saaremaa on imeilus maa ja seepärast saarlane laulab
ka. Ei paremat ole kuskil maal, kuin suisel ajal Saaremaal.

(Saaremaa)

Musikantti 3 - 4 esittelee erityisen Eurooppa Express -kokonaisuuden. Kirjan tekijöiden mukaan tätä kokonaisuutta voidaan käyttää mm. opetuksen integroimiseen. Esimerkkeinä mainitaan kuvaamataito, liikunta, maantieto ja vieraat kielet. Tekijät korostavat Eurooppa Express -kokonaisuuden autenttisuutta; karttakuva on oikea ja aukeamilla liikkuvat säveltäjien mukaan nimetyt junat todella kulkevat kartassa mainittujen kaupunkien välillä. Tämän kahden aukeaman kokonaisuuden avulla voidaan tekijöiden mielestä harjaannuttaa opittuja kieliä ja opetella uusia lauluja. Tekijät haluavat kiinnittää huomiota myös musiikin kuuntelemiseen; aukeamille on sijoitettu kuuntelesimerkkejä maittain tärkeistä ja historiallisista säveltäjistä sekä joillekin maille ja kulttuureille ominaisista soittimista. Lauluihin löytyy opettajanoppaasta suomennokset ja ääntämisohjeet. Eurooppa express -kokonaisuus on hyvä pohja isommankin kokonaisuuden toteuttamiseen. Kulttuuria esittelevät laulut ovat lyhyitä pätkiä, jolloin laulun autenttisuus ja kulttuurin eroavaisuudet tulevat esiin lähinnä kielen avulla. Aukeamien piirroksiset ja unkarilaisen kansanlaulun suomennos seuraa-

vat kyseisten kulttuurien yleisesti tunnetuimpia piirteitä, ehkä hieman stereotyyppisestikin.

Saksa	-	olut
Wien	-	klassinen musiikkikulttuuri
Irlanti	-	säkkipilli
Pariisi	-	Eiffel-torni, baskeripäinen katusoittaja
Sveitsi	-	käkikello
Hollanti	-	tulppaanit

Viljapellon väri on kuin kulta, mustalaisen soitossa on tulta. Valmista on vehnä pustan mailla, tyttö vain on tanssittajaa vailla. Viljaa illoin pustan tuuli taivuttaa, hiljaa silloin neidon uneen vaivuttaa.

(Viljapelto, Unkari)

8.3 Välimeren ympäristön kulttuuri

Välimeren ympäristön kulttuuripiiriin kuuluvien laulujen jako on maantieteellinen. Laulujen teemana on yleisimmin kulttuurin ominaisimmat piirteet, paikallinen luonto (erityisesti meri) ja elinkeinot. Kreikan kulttuurista kertovat kaksi laulua. Kumpikaan lauluista ei ole alkuperäiskielellä, joten kuva kulttuurista muodostuu melodioiden ja molempiin lauluihin liitettyjen kuvien perusteella. Molempien kansanlaulujen suomennokset liittyvät luontoon. Seuraavan esimerkin lauluun tyypillisen kreikkalaisen leiman tuo melismaattien¹ käyttö. Jerakina-lauluun liittyy kuva valkoiseksi rapatusta talosta kuuman aurin gon alla.

Kuuma kesäpäivä niin, vai taas kauniin Jerakiinan luo piha-
kaivon tuon, kuuma kesäpäivä niin, kling, kling, kling,
kling, kling, rannerenkaat hiljaa helisee, kling, kling,
kling, kling, kling, kling, rannerenkaat hiljaa helisee!

(Jerakina)

---

¹melismaattisuus = tapa laulaa samalla tavulla useita säveliä.

Toinen kreikkalainen laulu liittyy merelliseen kuvaan, jossa seetripuut kasvavat kuvan edustalla ja taustalla näkyvillä vuoria. Laulun sanoitus kuvailee meren tuomia mielikuvia ja tunteita.

Vie laiva vaahtoaviin laineisiin, ne keinuttaa sun saa unelmiin. Ei tuulen suudenlmaa kauniimpaa, ei tuulen suudelmaa kauniimpaa.

Vie rannan rauhaisaan satamaan, tuon lahdenpoukamaan tummuvaan. Ei illan suudenlmaa kauniimpaa, ei illan suudelmaa kauniimpaa.

Vie laiva tyyneyteen, usvaiseen, niin hunnun valkoisen sulle teen. Ei silloin suudenlmaa kauniimpaa, ei silloin suudelmaa kauniimpaa.

(Kaunein suudelma)

Tässä kulttuuripiirissä muutamia kulttuureita kuvataan selkeästi ilmaston ja luonnon avulla. Laulujen sanat ja niihin liittyvät piirrokset kuvaavat juuri Välimeren ympäristön ilmastoja, kasvillisuutta ja eläimistöä. Näiden laulujen sanoissa on nähtävissä ja kuultavissa Välimeren ympäristön erilaiset kulttuurit ja niiden luonto. Kuumana hohtava aurinko, palmut, välkehtivä meri, hait ja krokotiilit vahvistavat mielikuvia kyseisistä maista.

Karavaani kulkee hiljaa. Aavikolla koittaa ilta. Keidas tuo suojan suo. Aamulla taas matkaa jatketaan.

(Karavaani, Egypti)

Siellä missä hiljaa virtaa Egyptissä Niili, eli virran kaislikossa vanha krokotiili. Savimöykky naamallaan paitatteli päivää vaan kaislikossa mahallaan se vanha krokotiili.

(Vanha krokotiili, Egypti)

Autiomaa, autiomaa, aurinko tulta ja purppuraa. Keitaan luona siimes palmujen ootta kaukaista kulkijaa.

(Autiomaa, Israel)

Yö taas palmujen ylle saa, rantaan maininki raukeaa. Siellä tuoksussa tuulien kuulet laulun hiljaisen. Laulu lemmeästä

kertoo näin, kuinka nuori mies merta päin lähti helmen nyt löytääkseen, rakkaalleen sen antaakseen.

(Tiikerihai)

Joissain tapauksissa laulujen sanoitukset eivät juurikaan anna tietoa eri kulttuureista. Tällöin muut musiikilliset elementit nousevat vahvemmin esille. Seuraavassa on esimerkki israelilaisesta kansanlaulusta, jonka sanat eivät kerro kyseisestä kulttuurista paljoakaan. Sen sijaan kulttuurista kertoo laulun muut musiikilliset elementit. Laulun alkumelodia rakentuu molliasteikolle, joka toisessa osa muuttuu iloiseksi duuriksi ja taas takaisin. Tällainen asteikkolajien muuttelu on tyypillistä israelilaiselle musiikille. Kulttuuria on pyritty tuomaan esiin myös kappaleeseen liitetyn israelilaisen maisemakuvan avulla.

Israelilainen kansanlaulu

1. Mies vie va-sik-kaa mark-ki-noi-le, se on vai-ti ja mur-hei-nen.
 Tai-vaan si-teen kor-ke-al-i-le pääs-ky nou-see rie-mui-ten.
 Oi, kuin tuu-li nau-raa-kaan taas nau-ru-san myrs-kyi-sää.
 päi-vän pit-kän ko-ko-naan ain yö-hön pi-me-ään.
 Do-na, do-na, do-na, do-na. Do-na, do-na, do-na don.
 Do-na, do-na, do-na, do-na. Do-na, do-na, do-na don.

Kulttuurikuva voi välittyä myös laulun sanojen luoman ihmiskuvan kautta. Laulun sanat voivat kertoa ihmisten elämästä ja elämäntavoista. Seuraavassa esimerkissä tanssi liittyy läheisesti ihmisten elämään ja sitä kautta myös espanjalaiseen elämäntapaan ja kulttuuriin.

Tanssimme näin nousuun auringon! Tanssimme näin nousuun auringon! Kaikilla huulilla laulu on: Elo lyhyt on niin kuin unta.

Kohta on aamu, siis tanssikaa! Kohta on aamu, siis tanssi-
kaa! Rummuista elämä sykkeen saa. Elo lyhyt on - niin kuin
unta.

(Andalusialainen tanssi)

Tämän espanjalaisen kansanlaulun ohessa on kuva flamenco-
tanssijoista ja -soittajista. Mukaan on liitetty myös
rytmiostinajoja erilaisille soittimille, esimerkiksi tam-
buriinille ja kastanjeteille. Espanjaa on kuvattu myös
kerronnalla ja espanjan kielen avulla. Bellona ja Rodrigo
kertoo tarinan espanjalaisista ihmisistä ja heidän kohta-
loistaan. Suomenkieliseen lauluun on mahduttettu mukaan
aina muutamia espanjalaisia tai espanjalaistettuja sano-
ja, joiden ymmärtäminen on mahdollista (esimerkiksi mu-
siikkisanastoa).

Helmi Espanjan on Barcelona, asui kaunotar siellä Bellona.
Graciosa, preciosa, nimitettiin vain "Bella rosa".

Lempi häntä se uljas Rodrigo, josta ylpeili koko Madrido,
toreadore, matadore, oli hän ensi mies in amore.

Mut Bellona hän kuihtui kuin kukka, itki suotta ja vihdoin
se rukka etsi morte a Rio Norte toisten soittaessa piano-
forte.

(Bellona ja Rodrigo)

Laulu on hauska ja mukaansa tempaava, vaikka sen vetovoii-
ma perustuukin ehkä juuri stereotypioihin siitä, miltä
espanjan kieli kuulostaa. Tämän tyyppisillä lauluilla
saadaan kuitenkin kiinnostus heräämään erilaisia kulttuu-
reita kohtaan.

Kulttuurisia symboleita tai kulttuurin ulkoisia piirteitä
ei kaikista välimeren ympäristön kulttuuripiiriin kuulu-
vista lauluista kuitenkaan löydy. Portugalilaisena sävel-
mänä esitellään kirjassa kappale Linnanneito. Sanat on
suomennettu eikä portugalilaisesta kulttuurista muistuta
mikään muu kuin kerran laulussa mainittu linnanneidon

nimi, Juanita. Sanat ovat kuin sadusta ja kirjassa on lauluun liittyvä linnan kuva. Ehkä tällainen sadunomainen tarina itsessään sitten kuvaa portugalilaista kulttuuria, elämäntapaa tai historiaa.

Kun linnan puisen portin luona näin sun ensi kerran oli juhlat silloin suurenmoiset vanhan linnanherran, kun sulta kysyin nimeäsi, sanoit Juanita, kun juoksit piiloon muurin taakse, liehui sinun viitta. Voi, ethän tyttö pelkää, ja ethän käännä selkää, kun sadun prinssi valkoisella orhillaan, prinssi Uljas orhillaan sun tulee luokse noutamaan.
(Linnanneito)

8.4 Pohjoisamerikkalainen kulttuuri

Pohjoisamerikkalainen kulttuuripiiri katsottiin aiheelliseksi ottaa erilleen muista kulttuureista, vaikka se musiikillisesti sopisikin jonkin toisen kulttuuripiirin sisältöihin. Nykyään musiikinkirjat suorastaan pursuavat materiaalia, joka on peräisin Yhdysvalloista. Elokuva- ja musikaalisävelmät sekä tv-sarjojen tunnusmusiikit ovat löytäneet tiensä myös suomalaisiin oppikirjoihin. Näille sävelmille on kirjassa oma jaksonsa "laulut parrasvaloissa". Amerikkalainen kaupallinen kulttuuri tulee hyvin esiin jo siinä, että näitä melkein kaikille jo tuttuja kappaleita lauletaan koululuokissa hyvinkin innostuneesti.

Yhdysvaltojen kulttuuria esitellään myös historialliselta kannalta. Esille tuodaan mielikuvia uudisasukkaista, villistä lännestä ja cowboysta.

Tennesseen tasangoilla ollut on cowboy reipas ja niin huoleton. Sielläpä hän halki preerian maan ratsasti uljaalla mustangillaan. Davy, Davy Crockett: siinä vasta miesten mies!
(Davy Crockett)

Olen cowboy ja kuljen, olen cowboy ja laulan, olen cowboy ja soitan näin satulassain vain. Isä preeriaa kulki, äiti kotona lauloi, issä siskoni soittaa, sitä tiedä en lain.

(Olen cowboy ja kuljen)

Laulujen kuvituksena on piirroksia ketunhantähattuisista metsästäjistä ja sarjakuvahahmo Lucky Lukesta. Uudisasukasylypeys ja cowboy-trendi elävät edelleen vahvana Yhdysvalloissa. Jotain on kuitenkin tapahtunut melko kaukaisen alkuhistorian ja nykypäivän tv-sarjojen välissä, joka kirjojen perusteella näyttää olevan täysin pimennossa. Muutamissa cowboy-lauluissa on mainittu myös Yhdysvaltojen maantieteellisiä paikkoja. Osavaltiot Texas ja Tennessee ovat yleisestikin tunnettuja historiallisista perinteistään cowboy-osavaltioina. Muuten Yhdysvaltojen laajaa musiikkikulttuurien kirjoa käsitellään todella vähän. Ainoana erillisenä osavaltiona tuodaan esiin Hawajji. Hawajilaisen kansanlaulun sanat tuovat mieleen lämpimän auringonpaisteen ja hyvin perinteinen ja tuttu melodia vie mukanaan saarelle. Lauluun on liitetty rytmios-tinaatioita marakasseille, quirolle ja bongoille. Näiden soittimien avulla musiikista saadaan autenttisempaa ja hawajilainen tanssija kirjan kuvassa auttaa varmasti pääsemään paremmin kyseisen kulttuurin tunnelmaan.

Hawajilainen kansanlaulu
Sov. J. Töyrylä

Mis-sä lau - lut kau-ne-him-mat soi, pal-mu - pui - ta ruu - li huo - jut -
taa, siel - lä lai - neet ter - vei-sen-sä toi tuol - ta
kau-kaa luo - ta saa-ren, on-nen maan. A - lo - ha oe, a -
lo - ha oe, taas päi - vä pai-muu tai - vaan-ran-nan puo - leen. A -
lo - ha oe, a - lo - ha oe, soi kau-kaa lau-lu hil-jai - nen.

Yhdysvaltojen populaarimusiikkia on käsitelty historian suurten nimien puitteissa. Kirjoissa on esillä Elviksen,

Paul Ankan, Rolling Stonesin ja Lois Armstrongin tuotantoa. Näiltä kaikilta taiteilijoilta on valittu kirjaan muutama ikivihreä laulu, jotka esitellään kirjassa omassa "Rockin Maaailma" -kokonaisuudessa. Vain kahdessa laulussa on alkuperäiskieli mukana, muut kappaleet on suomennettu. Lois Armstrongin What a Wonderful World saattaa nykyajan koululaisille olla tuttu tv-mainoksista.

Pohjoisamerikkalaiseen kulttuuripiiriin sisältyy myös Kanada. Kanadalaisen kulttuurin esittely on kirjoissa todella suppeaa. Kirjoihin on otettu mukaan kaksi kanadalaisista intiaanilaulua, Koivun ja majavan maa sekä Kanoottilaulu.

Maani on majavan, maani on koivun. Peurojen siellä näät vaeltavan. Rannalle järvien kerran mä palajan.

Metsistä etelään, varjoista laakson, kauaksi pohjoiseen sydän mun vie. Rannalle järvien kerran mä palajan.

Paadelle kallion wigwamin laitan, juurelle kuusien hiljaisien. Rannalle järvien kerran mä palajan.

(Koivun ja majavan maa)

Tämän laulun kuvituksena on metsässä puita keräävä majava, joka yrittä ohjeiden avulla rakentaa itselleen wigwamia. Kanadan laajemman musiikkikulttuurin kuvaaminen jää melko suppeaksi.

8.5 Aasialainen kulttuuri

Aasialainen kulttuuripiiri sisältää mitä moninaisimpia musiikillisia ja etnisiä kulttuurimuotoja. Tämä kulttuuripiiri katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi, jotta laajan mantereen musiikilliset kulttuurit saataisiin katettua loogisesti. Tutkittavien oppikirjojen laulut ovat pääasiallisesti peräisin Kaakkois-Aasiasta.

Kaakkois-aasialaista musiikkia esitellään erityisesti pentatonisen² asteikon avulla. Itämainen musiikki on luonteeltaan pentatonista ja kirjantekijät ovat katsoneet parhaaksi tutustua pentatonisuuteen nokkahuilujakson aikana. Toteutus on toimiva, sillä pentatonisen asteikon sävelet ovat ensimmäisiä säveliä, joita nokkahuilulla opitaan. Esimerkkinä pentatonisesta asteikosta on kiinalainen kansanlaulu Hoang-Ho-joella. Myös laulun nimi ja sanat viittaavat kiinalaiseen musiikkikulttuuriin.

HOANG-HO-JOELLA

Kiinalainen kansanlaulu

Hoang - Ho - jo - el - la tah - don so - del - la.

Tum - mal - la tai - vaal - la lois - taa täy - si - kuu.

Suom. sanat © Edition Fazer, Helsinki. Julkaistu kustantajan luvalla *Tuula Teivainen*

Toinen kiinalainen kansanlaulu jatkaa pentatonisen asteikon esittelyä. Vaikka tällaisen asteikon käyttö ei olekaan ainoa musiikin muoto Kaakkois-Aasiassa, on se kuitenkin tyypillisin ja siksi esittelyn keskipisteenä olemisen arvoinen. Seuraavassa esimerkissä sävelasteikon ja melodian lisäksi itämaista tunnelmaa luo laulun sanointus ja mukaan liitetty kuva Peking-oopperan näyttelijästä. Laulu kertoo tunnelmoiden ihmisarvoista, kiinalaisesta luonnosta ja ilmastosta.

Jasmiinit kertovat kukkien: kaunis on maailma yhteinen,
tunnetko aaltojen raikkauden, tuoksun kukkameren kaukaisen.
Valkoiset jasmiinit sulle tuon, tyrskyistä aaltojen kimpun
luon!

(Valkoiset jasmiinit sulle tuon)

Tämä esimerkki korostaa myös kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden sisältöjä; yleismaailmallista ystävyyttä,

²pentatoninen asteikko = viisisävelasteikko, joka sisältää duuriasteikon 1, 2, 3, 5 ja 6 sävelen.

rauhankasvatuksen periaatteita ja ehkä myös ympäristökasvatusta omalla tavallaan (ks. luvut 3.1, 3.2 & 3.3).

Kulttuurin ulkoisia piirteitä korostaa seuraavan japanilaisen kansanlaulun sanoitus ja lauluun liittyvät kuvat. Kirjan sivulla laulun lisäksi esitellään perinteinen japanilainen soitin Koto ja sen soittamiseen tarvittavat välineet. Kirjassa on myös vanhaa japanilaista nuottikirjoitusta. Itse laulu pyrkii kuvamaan japanilaista kulttuuria luonnon ja ihmisten elämäntavan kautta. Mukaan suomennokseen on otettu myös yksi japanilainen sana, joka on myös laulun nimi (sakura = kirsikan kukat). Laulussa korostetaan ihmisen omaa sisäistä rauhaa, uudistumista ja levollisuutta. Myös tämä laulu perustuu pentatoniselle asteikolle.

Sakura, sakura, kaikkialla kirsikkaa. Kukkaispilvi valkoinen leijuu yllä tarhojen. Mieli vaipuu mietteisiin puhtaisiin, valkoisiin. Tuuli tuoksun tuo.

Sakura, sakura, kevät kantaa kirsikkaa kauas taakse tarhojen kutsun hellän antaen. Katsokaa vain kirsikkaa ihanaa, valkeaa. Maan se uudistaa.

(Sakura)

Intian musiikkikulttuuria on kirjoissa esitelty mielenkiintoisesti. Ensiksi on amerikkalaiseen kansansävelmään sanoitettu laulu Intian kuu, joka kuvaa elämää Intiassa, sen luontoa ja ilmastoa. Laulun sanat ovat erittäin naiivit ja stereotyyppiset.

Intiassa kuukin on kuumempi, o-hii-o-hei, kuin aurinko meillä, mutta suurempi, o-hii-o-hei. Kerran se lakkini sytytti, o-hii-o-hei, ja hiukseni poltti mun päästäni, o-hii-o-hei.

Hei juttele sinä vaan, kyllä sinut tunnetaan! Ja vaikka sen valeheksi vannotkin, niin kyllä sua uskotaan.

Linnut siellä paistuivat lennossa, o-hii-o-hei, ja voi siellä myytiin pullossa, o-hii-o-hei. Ja jok'ikinen kala, joka ongittiin, o-hii-o-hei, oli keitetty, kun se nostettiin, o-hii-o-hei.

Hei, juttele sinä vaan...

Intiassa ankkuri nostettiin, o-hii-o-hei, ja punaiseen mereen se laskettiin, o-hii-o-hei. Ja sen minä voin vaikkavannoa, o-hii-o-hei, että seilasimme puolukkahillossa, o-hii-o-hei.

Hei, juttele sinä vaan...

(Intian kuu)

Toinen intialaista elämää ja kulttuuria kuvaava laulu on intialainen kansanlaulu. Tämän laulun yhteydessä on piirroskuvia intialaisista perinnesoittimista sekä valokuvia intialaisista ihmisistä, heidän elinoloistaan ja -tavoistaan. Näiden kuvien perusteella saa melko hyvän käsityksen myös Intian ilmastosta ja kulttuurin eri piirteistä. Itse laulun sanat kertovat leikinomaisesti hindulaisuudesta. Kirjassa on opettu myös lauluun liittyvä Tala-tanssi.

Intialainen kansanlaulu

1. Hin - du - lais - ten Krish - na - pat - saan En - ti - as - ta Suo - meen toin,
temp - pe - lei - den hil - jäi - suu - den huo - nee - see - ni näin mä loin.

Seuraavassa esimerkissä turkkilainen kansanlaulu kertoo Turkin maantieteellisistä seikoista, yleisesti luonnosta, uskonnosta ja historiasta. Laulun sanat kertovat ihmisistä ja heidän elämästään ihailevasti. Sanoista kuvastuu myös tietty isänmaallinen arvolataus ja esi-isien kunnioitus. Salaperäisyyden vaikutelmaa lisää pentatoniselle asteikolle pohjaava melodia.

Uska Dara, Bosporin pintaan välkkyvät lyhtysi nuo. Vanhat muurit kulkijan rintaan mennyttä hehkua luo. Kertoo siellä joka minareetti loistosta sulttaanien. Kuiskaa siellä ikivanha tammi huumasta haaremien.

(Uska Dara)

8.6 Tyynenmeren ympäristön & Etelä-Amerikan kulttuuri

Tämän kulttuuripiirin sisältämät laulut ovat luonteiltaan hyvin erilaisia. Etelä-Amerikan latinalainen kulttuuri eroaa Tyynenmeren ympäristön kulttuureista rytmikkyydellään ja tansseillaan. Laulut kertovat kulttuureistaan ihmisten elämäntapojen ja ilmaston välityksellä. Koulusoittimille on tehty sovituksia, jotta koululuokissakin saataisiin aikaan oikeanlainen rytmikka ja tunnelma.

Latinalainen musiikkikulttuuri on hyvin monipuolista ja moninaista ja siksi sen käsittely oppikirjoissa jää pakostakin pintapuoliseksi. Latinalaisesta kulttuurista peräisin olevien laulujen sanoituksissa kerrotaan lämpimästä ja aurinkoisesta ilmastosta. Latinalaiselle kulttuurille tyypilliset kiihkeät rytmit ja tanssit on myös esitelty kirjan lauluissa. Meksikolaisessa kansanlaulussa käsitellään nimenomaan meksikolaisen musiikkikulttuurin kuumuutta ja rytmikkyyttä.

Kun kuuma aurinko painuu lännessä illoin kultaisen pilven taa, Carmela alkaa tanssinsa silloin, helmat vain hulmahtaa. Carmen, Carmela, hän tuntee taidon ja rytmin aidon hän kuullut on. Carmela tumma on kaunokainen, hän nuori nainen on Meksikon.

(Carmela)

Samanlaista rytmikkyyttä on seuraavassa esimerkissä, jonka sanat on suomennettu, mutta silti tanssiin ja tulisuu-teen perustuvat. Tunnelma tässä laulussa luodaan lähinnä melodialla ja siihen liitetyillä rytmikuvioilla. Kolumbian musiikkikulttuuria rikastuttavat siirtomaakauden jälkeiset vaikutteet, tässä kappaleessa näkyy sekä afrikkalaisia (rytmisoittimien runsas käyttö), espanjalaisia (kielisoittimien käyttö) että kotimaisia piirteitä.

Kolumbialainen kansanlaulu

Bayón

La-lal-lal la-la-lal-la-lal-

1. la-lal-lal-la-la-la-lal-lal-la. La-lal-lal la-la-la-lal-lal-la.

2. E7 A

1. A E7 1. A 2. A

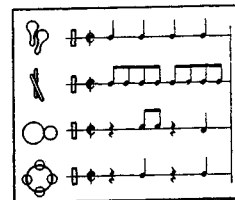
1. Äi-ti-ni-tans-si on ham-bo, vaa-ri-ni-vals-saa joe ken. en. On sul-le
 Sis-kol-le-man-naa on mam-bo, it-se-vain-tans-si miä

A E7 1. A

teh-ty-su-cu-su-cu, hel-pom-paa et op-pi-a voi. Ai-jai, jai-
 jai, jo-su-cu-su-cu sul-le

2. E7 A

tans-siin kur-su-en soi. La-lal-lal la. Sucu sucu!

Latinalaiselle kulttuurille on tyypillistä myös iloisuus ja pirteys. Tästä on esimerkkinä kansanlaulu Trinidad & Tobagosta. Näiden saarten asukkaat ovat peräisin eri puolilta maailmaa, joten musiikkikulttuuri on hyvin monipuolista (ks. Malm 1981, 125 - 174). Tähän lauluun on merkitty suomennos, mutta alkuperäinen teksti on vielä jäljellä. Lauluun liittyvä kuva luo tunnelmaa lämpöön ja aurinkoon. Sininen meri ja taivas, palmut ja vihreä luonto sopivat hyvin vahvistamaan laulun luomaa tunnelmaa.

There's a brown gal in de ring, tra la la la la, there's a
 brown gal in de ring, tra la la la la la, there's a brown
 gal in de ring, tra la la la la, an' she sweet like a sugar
 an' a plum, plum, plum!
 (Kukka luumupuun)

Latinalaiseen kulttuuriin liittyy myös kansanlaulu Brittiläisestä Gyuanasta. Laulun rytmi ja melodia ovat iloisia ja pirteitä. Sanat ovat merkityksettömiä tavuja, joilla pyritään luomaan tunnelmaa vieraasta maasta ja kulttuurista. Tämä kansanlaulu liittyy kirjassa olevaan "liikutaan musiikin mukana" -jaksoon.

Tyyntenmeren ympäristön musiikkikulttuureihin tässä tutkimuksessa luetaan Australia ja Polynesia. Australialainen

kansanlaulu kertoo lampaiden kasvatuksesta australialaisena elinkeinona. Laulussa on sekä alkuperäissanat että suomennos. Melodia on balladinomainen ja sisältää vaikutteita brittiläisestä kansalauluperinteestä. Kuvituksena on piirretty kuva lampaasta ja keritsijästä saksineen. Laulu korostaa keritsemiskilpailujen suosiota Australiasa ja kertoo erään vanhan keritsijän ahneudesta.

Out on the board the old shearer stands, grasping his shears in his thin bony hands. Fix'd is his gaze on a barebellied yoe, Glory, if he gets her won't he make the ringer go.

Click go the shears, boys, click, click, click! Wide is his blow and his hands move quick; The ringer looks around and is beaten by a blow, and curses the old snagger with the barebellied yoe.

(Kalju uuhi)

Seuraava esimerkki on hyvin laajalta alueelta, jossa musiikin piirteet vaihtelevat saarelta toiselle (ks Kaeppler 1980). Polynesianlaiseen musiikkiin liittyy myös hyvin läheisesti tanssi, joista tunnetuin on myös Hawaiiilla vaikuttava hula. Polynesianlaisista hulatanssijoista onkin kirjassa John Kanaka -laulun yhteydessä kuva. Itse laulu on melodialtaan hyvin yksinkertainen. Käytössä on kaakkois-aasialaisellekin musiikille tyypillinen duuripentatoninen asteikko, mutta polynesianlaisessa musiikissa sitä käytetään eri tavalla. Melodiaa ei kuljeteta vierekäiseltä säveleltä toiselle vaan melodia koostuu enimmäkseen erilaisista hypyistä. Tyypillisen kulttuurisen leiman melodialle luo yksinkertaisten sävelkulkujen toisto ja muuntelu. Lauluun on tehty koulusovitus ksylofonille ja bongoilille. Oikean tunnelman säilyttämiseksi ei laulua ole suomennettu vaan sanat on säilytetty alkuperäisinä.

8.7 Etnisten ryhmien kulttuuri

Seuraavissa esimerkeissä kerrotaan saamelaisista ja kuvataan heidän elämäänsä. Laulut ovat tietysti myös osa suomalaista kulttuuria, mutta ne katsottiin aiheelliseksi esittää tässä tutkimuksessa osana etnisiten ryhmien kulttuuria sen perusteella, miten etniset ryhmät tässä tutkimuksessa on määritelty. Kirjoissa esitellään kaksi joikua. Ensimmäisessä on joikuostinaton lisäksi mukana myös alkuperäiskieli. Kappaleessa kuvataan saamelaistyttyä ulkonäöltä. Toiseen joikuun on liitetty kuva kansallispuvuisista tytöistä tunturimaisemassa. Laulu esitetään joikua lukuunottamatta suomen kielellä. Tässä laulussa tulee voimakkaana esiin kulttuuriylpeys ja oman kulttuurin arvostus ja kunnioitus yli kaiken muun.

Tumma Tenon Maija, go loola laillan loolan, go loola laillan loolan, go loola laillan luu.
 Kautokeinoin kaunein, go loola laillan...
 Tumma tietään kulki, go loola laillan...
 (Tenon Maija)

Hanene laillal laillal lua, hanenen laillal laillal lua, hanene laillal lailla lua hanene laillal lua.
 Pohjantähden luokse lähden, liekit syttyy siellä. Saamen neidon silmät säihky neljän tuulen tiellä. Tusina tulkoon Norjan neittä, tusina tuskin taitaa riittää. Ylitse muiden Saamen neidon suloa kehtaa kiittää.
 (Saamen neito)

Perinteisten joikujen ohella on kirjassa esitelty myös niiden yhteyttä tämänhetkiseen populaarimusiikkiin. Angelin tyttöjen esittämä joiku Dolla on osana kirjan saamelaisosuutta. Lauluun on liitetty piirroskuva lapsista kansallispuvuissa.

Pohjoiseen kontekstiin liittyy myös laulu, jossa kerrotaan Lapin luonnon synnystä, historiasta ja vanhan kansan uskomuksista. Myös tähän lauluun liittyy joikuostinato.

Dyi dydy dyi dydy, dyi dydy dyydy. Dyi dydy dyi dydy dyydy. Lai lala lai lala, lai lala laalaa. Lai lala lai lala laa laa.

Kun ihmiskunnan aamu vasta alkoi sarastaa ja Lappi oli jättiläisten maana, kaunis Mallaneito alkoi häitään valmistaa, sulhasenaan nuori uljas Saana.

Kaikkialta kansaa saapui Haltiin juhlimaan ja kirkonkellot häitä alkoi soittaa. Silloin astui kirkkoon tumma Pältsa Ruotsinmaan. Hän vaimokseen myös Mallan tahtoi voittaa. Hän aikoi estää häät ja kutsui velhot avukseen ja pian saikin juhlakansa kuulla kauhukseen, kun pohjoisesta vyöryi jää ja yltyi tuuli.

Kirkkokansa pakeni ja Mallaa sylissä myös Saana alkoi juosten turvaan kantaa. He kauas eivät ehtineet kun jäivät alle jään ja jähmettyivät Kilpisjärven rantaan.

On aikakaudet tuntureiksi heidät muuttaneet ja Kilpisjärven kasvattaneet Mallan kyyneleet. Kun jäinen pohjoistuuli soi, myös itkee Saana.

(Haltin häät)

Lapin luontoa hieman perinteisemmin esittelee laulu Kilpisjärven mahtava Saana. Siinä pohjoisen luonnosta kerrotaan karuna ja kauniina. Laulun sanoista välittyä arvosuus luontoa kohtaan sekä ihmisen pienuus ja avuttomuus luonnon voimien edessä.

Kilpisjärven mahtava Saana, tunturi tuimien tuulien, yllä huiman korkea taivas, Jäämeren henki ja pakkanen. Seitakallio Ruijaan, Ruotsiin tuijotuksen jäisen luo. Kilpisjärven mahtava Saana, tunturi tuimien tuulien.

(Kilpisjärven mahtava Saana)

Saamelaisten elämää ja elämäntapoja kuvataan amerikkalaiseen kansanlauluun tehdyissä suomalaisessa sanoituksessa. Mukaan on saatu muutamia pohjoisen sanoja (porotokka, joiku, revontulet) ja lappalaista elämäntyyliä ja sen perusteita kuvataan salaperäisesti ja uskomuksiin pohjautuvasti.

Lapin poika mä oon juurta noitain, taikarumpu soi syntyessäin. Porotokkani huolella hoitain joiun luikkaan mä tunturiin päin.

Revontulta kun katselen illoin, kevään enteet jo taivaalla
nään. Muistan tyttöä tunturin silloin, hymyn muistan ja
mietteisiin jään.

(Lapin poika)

Romaanien musiikilla yleisesti ymmärretään erityisesti Euroopan mustalaisten esittämää laulu- ja soitinmusiikkia. Romaanien monipuolinen kulttuuri on kuitenkin levinnyt laajalle ja musiikillisesti sitä on mahdotonta kuvailla yksiselitteisesti. Oppikirjoissa romanikulttuuria esittelee yksi laulu, joka on esitelty Unkarin musiikkikulttuurin yhteydessä. Laulu perustuu mustalaismollille³, joka antaa oman leimansa romaanimusiikkiin. Laulun sanoitus korostaa vapauden merkitystä ja ihmisen omaa määräysvaltaa omaan elämäntapaansa. Laulu kertoo kodittomana kulkevasta mustalaisesta, jolle tärkeintä on pystyä pitämään oma vapautensa. Laulun sanoituksesta saatavan vaikutelman mukaan mustalaisen kohtalo on syntyä irtolaiseksi, muista ihmisistä riippumattomaksi vapaaksi ja itsenäiseksi luonnossa kulkijaksi.

Mustalaiseks olen syntynyt, koditonna kuljeskelen nyt.
Luonnon lapsi mitä huolinkaan, kun vaan vapahana olla saan.
(Mustalainen)

Seuraavaksi käsitellään mustasta väestöstä ja heidän kulttuurista kirjojen perusteella muodostunutta kuvaa. Tämän etnisen ryhmän kulttuuria edustaa aineistossa negrospirituaalit ja tansanialaiset laulut. Suurin osa kirjoissa esiintyvistä negrospirituaaleista on sisällytetty soitinopintojen jaksoihin. Melko perinteiset Oh, when the Saints ja Rock my Soul ohjaavat oppilaita nokkahuilun, kitaran ja kanteleen opiskeluun kiinnittämättä ollenkaan huomiota laulun alkuperään. Itse lauluihin on otettu mukaan vain yksi negrospiritual. Tämän kappaleen sanoitus on perinteisesti uskonnollisuutta korostava. Lauluun on liitetty kehoitus kehorytmiikan mukaanottamisesta sekä eri rytmisoittimille sovitettu säestysrytmi. Negrospiri-

³mustalaismolli = harmoninen molliasteikko (7. sävel korotettu)

tuaalien esittely kirjoissa on vaatimatonta, minkäänlaista taustatietoa ja kuvainformaatiota ei anneta.

Kirjoihin valitut tansanialaiset laulut ovat molemmat alkuperäiskielellä. Toiseen lauluun tehty uskonnollinen suomennos ehkä auttaa ymmärtämään laulun merkitystä ja yleismaailmallisia sanoja. Varmastikin usealle lapselle on upea kokemus ymmärtää tansanialaisesta laulusta sana Jeesus pelkän sanan ulkonäön perusteella.

Watoto, watoto Yesu alikufa kwajili yetu.
 Mi, mi, wewe, Yesu alikufa kwajili yetu.
 (Pääsiäislaulu)

Toisessa tansanialaisessa laulussa afrikkalainen musiikkikulttuuri tulee esille muutenkin kuin vain sanoituksen takia. Kappaleessa esitellään afrikkalaisessa musiikissa käytettävää polyrytmiikkaa, jossa montaa eri rytmiä lauletaan ja soitetaan samanaikaisesti. Kehärummun ja bongojen lisäksi lauluun on liitetty kädellä pulpettiin ja kynällä tuolin jalkaan soitettavat rytmioستinaatiot. Rytmikkyyttä korostamisen lisäksi kirjassa on kuvin esitelty erilaisia afrikkalaisia soittimia. Kuvissa näkyy afrikkalaisia ksylofoneja sekä afrikkalaiseen soittimistoon kuuluvat soittokaari ja puhallinsoitin. Kuvista saatu informaatio ja laulun rytmiikka antavat melko perinteisen kuvan afrikkalaisen musiikin tyylipiirteistä (ks. Malm 1981, 17 - 70).

9 TULOSTEN TARKASTELUA

Laulujen sanoituksia tarkasteltaessa huomataan, että muutamat kansainvälisyyskasvatuksen teemat tulevat hyvin esille. Ympäristö- ja rauhankasvatuksen periaatteita esiintyy useamminkin lauluissa. Kulttuurikasvatuksesta huolehtivat eri kulttuureista mielikuvia luovat laulut. Näistä kulttuureista saatava tieto välittyy eri tavoin. Sanoitusten ja musiikillisten elementtien lisäksi huomio kiinnittyy myös lauluihin liittyviin kuviin. Jollekin kulttuurille ominaiset tai tyypilliset piirteet ovat jo valmiiksi kirjan käyttäjän päässä ja joiltakin osin kirjantekijät vahvistavat näitä mielikuvia (ks. Toivonen 1990.) Osa kirjojen lauluista kuitenkin antaa melko stereotypisen ja ennakkoluuloisen kuvan käsiteltävistä kulttuureista ja niiden kansoista. Oppikirjojen laatijoiden omat tiedostamattomat kulttuuriset näkemykset ja ennakkoluulot saattavat välittyä tämän aineksen kautta.

Tutkimuksessa käsiteltyjen kirjojen kautta suomalaisesta kulttuurista muotoutunut kuva on hyvin kansanperinteitä ja luontoa kunnioittava. Luonnon kauneutta korostetaan isänmaallisen arvolatauksen voimin. Vallitsevana piirteenä on myös topeliaaniset suomalaiset luonteenpiirteet ja suomalaisen mollisävyinen perusolemus. Tutkijan omien kokemusten perusteella voidaan todeta, että suomalaisten maine maailmalla tukee juuri tällaista hiljaista ja rauhallista kuvaa kansastamme. Leea Virtasen (1994) tutkimuksessa arkiuskomuksista suomalaisia kuvataan itsepäisiksi, rehellisiksi, jäyhiksi ja hiljaisiksi. Näitä samoja luonteenpiirteitä kuvaillaan myös suomalaisessa kirjallisuudessa. Lauluissa tuodaan esiin suomalaisille tuttuja asioita ja niissä kerrotaan tapahtumista, joihin jokainen suomalainen voi yhtyä (kotimaa, sisu).

Yhdistyvän Euroopan myötä eri eurooppalaiset kansat haluavat entistä vahvemmin tuoda esiin omia kansallispiirteitään ja perinteitään. Tämän tutkimuksen musiikinkirjoissa

eurooppalaisia musiikkikulttuureja esitellään pääasiallisesti juuri eri maiden kansanlaulujen ja kansanperinteiden avulla. Perinteikkäät ja osittain myös vanhanaikaiset sanoitukset kertovat luonnon merkityksestä, ihmisistä ja heidän elämästään. Jokainen kulttuuri esitellään erityispiirteineen. Tällöin musiikkikulttuureista näiden kirjojen avulla muodostuva mielikuva on stereotypinen (sveitsiläiset käkikellot, Wienin klassisen musiikin perinteet, Hollannin tulppaanit).

Välimeren ympäristön kulttuureja esitellään samantyyllisesti. Varsinkin luonnon ja sen merkityksen kuvaaminen on hallitsevana piirteenä. Tekstit ja kuvat antavat myös mielikuvia ihmisistä ja heidän huolettomasta elämäntyylistään. Suomalaiset näkevät Välimeren ympäristön yleisestikin huolettomana ja elämänmyönteisenä lomailupaikkana. Tähän mielikuvaan liittyy läheisesti lämpimästi paistava aurinko ja merenranta. Näille seuduille tehtiin ensimmäiset etelänmatkat, eikä suosio ole laantunut vieläkään. Musiikinkirjoihin tältä alueelta mukaanotetut laulut ja niiden kuvat tukevat mielikuvaa kuumista kesäpäivistä, meren kuohuista ja tulisista tansseista.

Pohjoisamerikkalaisen musiikkikulttuurin kuvaaminen on ääripäiltään laaja, mutta kokonaisuudessaan suppea. Kirjoihin on otettu mukaan ainoastaan Yhdysvaltojen ja Kanadan varhaisemmista ajoista kertovia lauluja sekä nykypäivän suosituimpia televisio- ja elokuvasävelmiä. Kuten monessa muussakin yhteydessä tavallisen kansan musiikki jää täysin paitsioon. Syvempää esittelyä olisi kaivannut esimerkiksi Yhdysvaltojen vähemmistöryhmien musiikeista. Tutkijan kokemusten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että tällainen kulttuurin esittely kuitenkin tukee sitä mielikuvaa, joka nyky-ajan peruskoululaisella on Pohjois-Amerikasta. Virtasen (1994) mukaan suomalaiset kertovat amerikkalaisten olevan mm. itsekeskeisiä vanhoillisia ja pinnallisia. Näiden musiikinkirjojen kulttuurin esittelyn pohjalta amerikkalaisista jää aivan yhtä suppea mielikuva kuin mitä Virtanen omassa tutkimuksessaan huomasi.

Aasialainen kulttuuri esitellään kirjoissa laulujen musiikillisten elementtien avulla. Joidenkin laulujen sanoitukset kertovat tietyn maan luonnosta, eivät niinkään kyseisen maan tavoista tai ihmisistä. Pääasiallisesti mielikuva kulttuurista muotoutuu aasialaisen musiikin perinteisimmille musiikin elementeille. Myös Tyynenmeren ympäristön ja Etelä-Amerikan musiikkikulttuureista annetaan kuva laulujen musiikillisten elementtien avulla. Hallitsevana sisältönä on tuliset rytmit ja tanssin merkitys. Tämän kulttuuripiirin laulujen sanoituksissa tulee esiin ihmisten ajatukset elämän huolettomuudesta. Näiden kulttuuripiirien elämä ei varmaankaan ole suomalaisille yleisesti kovinkaan tuttua. Lomamatkat ovat vasta viime vuosina alkaneet suuntautua kauemmaksi itään ja länteen. Tällä hetkellä kiinnostus ei-länsimaisiin musiikkikulttuureihin on kasvussa ja se näkyy myös erilaisina musiikillisina vivahteina länsimaisessa musiikissa. Vaikka suurin alkuinnostus näyttää jo olevan ohi, saamme vielä usean vuoden ajan kuulla ei-länsimaisen musiikin vaikutteita oman kulttuurimme musiikissa (esim. erilaiset rytmit ja sävelkulut). Näin ollen näiden kulttuurien musiikit alkavat tulla tunnetuiksi muualtakin kuin autenttista lähteistä.

Saamelaisten musiikkikulttuuriin liitetään läheisesti joiku ja pohjoisen kauniit ja karut elinolosuhteet. Kulttuuria kuvaillaan rauhallisena ja lempeänä, mikä vahvistaa suomalaisten peruskoululaisten tutkittuja ennakkoluuloja saamelaisia kohtaan. Toivosen (1990) ennakkoluuloja tarkastelevan tutkimuksen mukaan saamelaiset ovat mm. hyviä, rehellisiä, ahkeria ja kilttejä. Lauluista välittyvä kuva saamelaisesta kulttuurista tukee juuri näitä piirteitä.

Samassa tutkimuksessaan Toivonen (1990) tutki myös peruskoululaisten asennoitumista romaneihin. Tutkimuksessa tuli esille, että romaneja pidetään mm. laiskoina, epärehellisinä ja epäsiisteinä. Virtasen (1994) tutkimuksessa on tullut esiin samankaltaisia uskomuksia. Hänen tutki-

muksensa mukaan romanit koetaan varkaiksi, kiertolaisiksi ja laiskoiksi. Ainakin osittain näitä ennakkoluuloja vahvistetaan myös tutkittujen musiikinkirjojen kulttuurinkuvauksessa. Tärkeimpänä kulttuurinpiirteenä esitellään täydellisen vapauden kaipuuseen viittaava elämäntapa, johon nyky-yhteiskunnassa helposti yhdistetään työttömyys ja laiskuus.

Mustan väestön musiikkikulttuurien esittely on oppikirjoissa vaatimatonta. Laajaa ja monipuolista afrikkalaista musiikkikulttuuria esitellään yhden laulun avulla, jolloin oppilaan mielikuva laajasta afrikkalaisesta musiikkikulttuurista jää melko suppeaksi. Kuvissa näkyvät savi-majat ja itsetehdyt soittimet saattavat antaa vaikutelman alkeellisista oloista ja soittajista, vaikka afrikkalainen musiikki on omassa lajissaan korkealle kehittyntä. Negrospirituaaleja ei ole kirjassa esillä muuten kuin soitinopinnoissa (nokkahuilu & kantele). Tällöin esille tulee ainoastaan melodia, negrospirituaaleihin ei ole liitetty sanoja tai minkäänlaista taustainformaatiota laulujen alkuperästä.

10 POHDINTA

Jokaisella yhteisöllä tai laajemmalla kulttuuripiirillä on ominaispiirteitä, joiden pohjalta usein muodostamme kuvan tietyistä yhteisöistä tai kulttuurista. Kulttuurin todellinen luonne tulee esiin vasta paljon syvenmällä. Tälle tasolle ei musiikin oppikirjoissa voida päästä, ainakaan kaikkien kulttuurien kohdalla. Tämän tutkimuksen ja tutkimusaineiston perusteella pystytäänkin tarkastelemaan ainoastaan sitä, minkälaisen vaikutelman oppikirjoihin valitut laulut antavat erilaisista kulttuureista ja ihmisryhmistä.

Tutkimustulosten pohjalta esiin nouseekin kysymys siitä, mitä piirteitä eri kulttuureista on katsottu tarpeelliseksi ottaa mukaan ja mitkä kulttuurit on jätetty vähemmälle tarkastelulle. Kirjoissa on kuitenkin aiheellista luonnehtia totuudenmukaisia ja ajankohtaisia piirteitä, vaikka kulttuurien perinteitäkään ei tarvitse unohtaa. Kokonaisuudessaan tutkimusaineisto on monikulttuuriseen musiikinopetukseen hyvin soveltuva pohja, jonka avulla kansainvälisyyskasvatukseen perustavoitteisiin voidaan pyrkiä. Joiltakin osin oppikirjoissa on kuitenkin havaittavissa piirteitä, jotka välittävät eri kulttuureista liian yksipuolisen ja joskus vanhahtavankin kuvan. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että oppikirjojen monikulttuurisen oppiaineuksen sisältöön tulisi kiinnittää enemmän tietoista huomiota.

Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty selvittämään sitä, kuinka paljon eri kulttuureita kirjoissa esitellään, vaan sitä, millaisina nämä kulttuurit esitellään ja millaisia mielikuvia niistä välittyy. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda uusia näkökulmia ja keskustelupohjaa monikulttuurisen oppimateriaalin kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Tämä tutkimus on tapaustutkimus, joten tulokset eivät ole yleistettäviä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa harvoin

puhutaan tulosten yleistettävyydestä. Sen sijaan voidaan käsitellä tutkimuksen tulosten toistettavuutta ja siirrettävyyttä (Mäkelä 1990, 52.) Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan ajatella sovellettavan toisten kustantajien oppikirjoihin. Toinen näkökulma voisi olla myös saman kustantajan seuraavaksi ilmestyvien musiikinkirjojen historiallinen vertailu tämän tutkimuksen kirjoista saatuihin tutkimustuloksiin. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi myös se, miten tässä tutkimuksessa käsiteltyjen oppikirjojen monikulttuurinen aines todellisuudessa välittyy oppilaille tai miten monikulttuurisen materiaalin esiintyminen vaihtelee eri luokkatasojen mukaan.

Musikantti 3&4

LIITE 1

SUOMALAINEN KULTTUURIPiIRI

Arvon mekin ansaitsemme
 Iltanuotiolla
 Jo Karjalan kunnailta
 Joutsenet
 Kalevalainen vieraantervehdys
 Metsämiehen laulu
 Seitsemän miehen voima
 Sininen ja valkoinen
 Synnyinmaan laulu

EUROOPPALAINEN KULTTUURIPiIRI

Ain kun yhdess'ollaan
 Alouette
 Den glider in
 Det er et undligt land
 Det var je, og det var du
 Du gamla, du fria
 I love the Mountains
 Ja, må hon leva
 Ja, vi elsker
 Kanon kolewody
 Kasakkapartio
 Ljuuli ljuuli
 Mu Isamaa
 My bonnie
 O, Gud vors lands
 Pui, pui
 Punasaappaat
 Ratsastamme yli laavikoiden
 Roselil
 Saaremaa
 Till Österland
 Troikka
 Viel Gluck

Viljapelto
Vinter, ade
Wes Welkom

VÄLIMEREN YMPÄRISTÖN KULTTUURIPiIRI

Karavaani
Vanha krokotiili
Autiomaa

AASIALAINEN KULTTUURIPiIRI

Intian kuu
Hoang-Ho -joella

POHJOIS-AMERIKAN KULTTUURIPiIRI

Kanoottilaulu
Koivun ja majavan maa
Davy Crockett
Aaveratsatajat
Olen cowboy ja kuljen
Billy Boy

TYYNENMEREN YMPÄRISTÖN & ETELÄ-AMERIKAN KULTTUURIPiIRI

Ging gong gudi

ETNISTEN RYHMIEN KULTTUURIPiIRI

Tenon Maija
Mary had a baby
When the saints
Pääsisäislaulu

Musikantti 5&6

LIITE 2

SUOMALAINEN KULTTUURIPiIRI

Juokse sinä humma
Juuret Suomessa
Kalliolle, kukkulalle
Kiiriminna
Kotimaani omi Suomi
Lentävä kalakukko
Minne tuuli kuljettaa
Täällä pohjantähden alla

EUROOPPALAINEN KULTTUURIPiIRI

Ein Bisschen Frieden
Elenka
Greensleeves
Husaarien mustat viitat
Odessa
Sininen huivi
The last rose of summer
Tum-Balalaika
Uralin pihlaja
Volga, volga
Yesterday

VÄLIMEREN YMPÄRISTÖN KULTTUURIPiIRI

Bellona ja Rodrigo
Andalusialainen tanssi
Jerakina
Kaunein suudelma
Tiikerihai
Linnanneito
Dona, dona

AASIALAINEN KULTTUURIPiIRI

Krishna
Sakura
Uska Dara
Valkoiset jasmiinit

POHJOIS-AMERIKKALAINEN KULTTUURIPiIRI

Aloha oe
Desperado
Kanoottilaulu
Keltaruusu
Tom Dooley
What a wonderful world

TYYNIMEREN YMPÄRISTÖN & ETELÄ-AMERIKAN KULTTUURIPiIRI

Carmela
John Kanaka
Kalju uuhi
Kukka luumupuun-
Brown gal in de ring
Sucu, sucu

ETNISTEN RYHMIEN KULTTUURIPiIRI

Haltin häät
Lapin äidin kehtolaulu
Mustalainen
Rock my soul
Saamen neito
When the Saints
Wo ye le

LÄHTEET

- Ala-Suutari, P. 1994. Kulttuurintutkimus ja kulturalismi. Teoksessa J. Kupiainen & E. Sevänen (toim.) Kulttuurintutkimus. Johdanto. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. Jyväskylä: Gummerus, 32 -50.
- Ala-Suutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alho, O., Raunio, A., Virtanen, M. 1989. Ihminen ja kulttuuri. Vientikoulutussäätiö, julkaisu nro 72. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Anderson, R. 1976. The Cultural Context. An Introduction to Cultural Anthropology. USA:Minnesota, Minneapolis, Burgess Publishing Company.
- Antikainen, P. 1995. Kadonnutta erilaisuutta etsimässä monikulttuurinen musiikkikasvatus ja suomalaiset musiikin oppikirjat. Teoksessa P. Moisala (toim.) Etnomusikologian vuosikirja 7. 1995. Suomen etnomusikologinen seura. Helsinki: Hakapaino Oy, 158 - 181.
- Elliott, D.J. 1995. Music Matters. A New Philosophy of Music Education. New York. Oxford. Oxford University Press.
- Elschek, O. 1991. Ideas, Principles, Motivations, and Results in Eastern European Folk-Music Research. Teoksessa B. Nettl & P. V. Bohlman (toim.) Comparative Musicology and Anthropology of Music. Essays on the History of Ethnomusicology. Chigago: The University of Chigago Press, 91 - 109.
- Eskola & Suoranta 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Juva: WSOY.

Hynynen, A., Kuisma-Sorjonen, P., Pinola, S. & Viitaila-Pulkkinen, E. 1996. Musikantti 3 - 4. Helsinki: Otava.

Hynynen, A., Mali, M., Tuovinen, M.-L. & Viitaila-Pulkkinen, E. 1997. Musikantti 5 - 6. Helsinki: Otava.

Jääskeläinen, L. 1990. Koulun kansainvälisyyskasvatus. Teoksessa Kansainvälistymisen haasteet oppilaanohjaukselle. Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisuja 87., 45 - 51.

Kaeppler, A. L. 1980. Polynesian Music and Dance. Teoksessa E. May (toim.) Musics of Many Cultures. An Introduction. Los Angeles: University of California Press, 134 - 153.

Kaikkonen, P. 1993. Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen. Tapaustutkimus lukiolaisten ranskan ja Saksan kielen ja kulttuurin oppimisen opetuskokeilusta. Osa 1. Tampereen yliopiston julkaisuja A 16. Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu.

Kajava, K. 1970. Koulu ja kasvatus kansainvälisyyteen. Helsinki: Valistus.

Kansainvälistymisen haasteet oppilaanohjaukselle. Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisuja 87. 1990. Helsinki: Hakapaino Oy.

Karvonen, P. 1995. Oppikirjateksti toimintana. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 632. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Knuuttila, S. 1994. Kaiken kattava kulttuuri? Teoksessa J. Kupiainen & E. Sevänen (toim.) Kulttuurintutkimus.

Johdanto. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. Jyväskylä: Gummerus, 9 -31.

Kuitunen M.-K. & Moisala, P. 1986. Kansojen musiikkia. Helsinki: Painatuskeskus.

Kupiainen, J. 1994. Kulttuurin kohtaaminen. Teoksessa T. Hilasvuori & A. Mikkola (toim.) Monikulttuurinen koulu ja opetus. Vantaan täydennyskoulutuskeskus. Helsinki: Painatuskeskus, 26 - 59.

Lahdes, E. 1987. Peruskoulun didaktiikka. Helsinki: Otava.

Lahdes, E. 1997. Peruskoulun uusi didaktiikka. Helsinki: Otava.

Lehtonen, 1993. Kulttuurien kohtaaminen: näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen.

Lehtonen, K. R. 1995. Oppikirjantekijä supervaltojen syyleilyssä. Teoksessa Koulun kansainväliset kasvot. Suomen kouluhistoriallinen seura. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda O/U, 158 - 206.

Lerkkanen, M.-K. 1999. Monikulttuurista ja kulttuurien välistä kasvatusta opettajankoulutuksessa. Teoksessa K. Matinheikki-Kokko (toim.) Monikulttuurinen koulutus - perusteita ja kokemuksia. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino, 165 - 176.

Liikanen, P. 1990. Kansainvälistyvä opettajankoulutus. Teoksessa S. Hämäläinen, E. Lainen, M.K. Lerkkanen, P. Liikanen & L. Ruohonen (toim.) Opettajankoulutuksen uudistumisen ulottuvuuksia. Paavo Maliselle omistettu juhla-kirja. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Katsauksia 24, 155 - 172.

Linnankivi, M., Tenkku, L. & Urho, E. 1988. Musiikin didaktiikka. Porvoo: WSOY.

Malinen, P. 1992. Opetussuunnitelmat koulutyössä. Helsinki: Painatuskeskus.

Malm, K. 1981. Fyra musikkulturer. Tradition och förändring i Tanzania, Tunisien, Sverige och Trinidad. Sweden: Lunds Offset.

Merriam, A. P. 1964. The Anthropology of Music. Evanston: Northwestern University Press.

Moisala, P. 1991a. Antropologinen musiikintutkimus. Teoksessa P. Moisala (toim.) Kansanmusiikin tutkimus. Metodologian opas. Sibelius-Akatemia. Helsinki: Painatuskeskus, 105 - 137.

Moisala, P. 1991b. Cultural Cognition in Music. Continuity and Change in the Gutung Music of Nepal. Suomen etnomusikologisen seuran julkaisuja 4. Jyväskylä: Gummerus.

Moisala, P. & Antikainen, P. (toim.) 1995. Musiikkitunteja maailmalta. Monikulttuurisia kohtaamisia. Sibelius-Akatemian julkaisuja 10. Helsinki: Hakapaino Oy.

Moodley, K. A. 1992. Beyond Multicultural Education: International Perspectives. Calgary: Alberta Detselig Enterprises Ltd.

Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! 1993. Tampere: Tammerpaino.

Mäkelä, K. (toim.) 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Nettl, B. 1980. Ethnomusicology: Definitions, Directions and Problems. Teoksessa E. May (toim.) Musics of Many

Cultures. An Introduction. Los Angeles: University of California Press, 1 - 9.

Nettl, B. 1995. Heartland Excursions. Ethnomusicological Reflections on Schools of Music. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Nettl, B. 1998. Introduction. Teoksessa B. Lundquist & C. K. Szego (toim.) Musics of the World's Cultures: a source book for music educators. United Kingdom: ISME/CIRCME, 23 - 28.

Nöjd, O. 1994. Oppimismallit, oppimateriaalit ja oppimisvälineet. Teoksessa J. Kari (toim.) Didaktiikka ja opetussuunnitelma. Porvoo: WSOY, 173 - 217.

Pekkilä, E. 1996. Teoksessa P. Moisala (toim.) 1996. Etnomusikologian vuosikirja 8. 1996. Suomen etnomusikologinen seura. Helsinki: Hakapaino Oy.

Peruskoulun opetuksen opas: kansainvälisyyskasvatus. 1988. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Peruskoulun opetuksen opas: musiikki. 1987. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Opetushallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Pietilä, V. 1976. Sisällön erittely. 2. korjattu painos. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.

Sarmela, M. 1984. Kirjoituksia kulttuuriantropologiasta. Suomen Antropologisen Seuran toimituksia 15. Mikkeli: Länsi-Savo

Toivonen, K. 1990. Pohjois-Suomen peruskoululaisten rotuennakkoluulot. Tutkimus etnisiin vähemmistöihin kohdistuvista asenteista. Poroluu-projekti. Lapin yliopiston

kasvatustieteellisiä julkaisuja A 6. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Viljanen, A. M. 1994. Psykiatria ja kulttuuri. Tutkimus oikeuspsykiatrisesta argumentaatiosta. Stakes tutkimuksia 37. Suomen Antropologinen seura. Jyväskylä: Gummerus.

Virtanen, L. 1994. Arjen uskomukset: punatukkaiset ovat intohimoisia. Porvoo: WSOY.